

DOST

Kurucusu : Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Sorumlu yönetmen : N. Şengil
Kuruluşu : 1947
KASIM 1971
SAYI : 85 CİLT : 24
Sayısı : 5 Lira

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKİR - ATATÜRK

KÜLTÜR ERGZYONU

Özer KABAŞ

rtaya atmak istediğimiz sorun Türkiye sanatçıların çevreleriyle olan ilişkileri ve bu ilişkinin sonucu olarak yapıtlarının değerlendirilme biçimi ve bunun kültürel açıdan ele alınmasıdır. İçinde yaşadığımız toplumun uzun ve kısa süreli evrimi içinde sanata karşı olan genel tavrı ve sanatçı için hazırladığı ortam nedir?

Bu soru oldukça genel gibi görünmekle beraber gerçekte bugün Türkiye sanatçının çevresiyle olan ilişkileri ve kültür değerlendirmeleri had bir karmaşıklığa varmış durumdadır.

Toplumun alt - yapı özelliği ve üretim biçimine bakarak bu soruyu kendi başına aydınlatmaya çalışmak bugün için yetersiz kalmaktadır. Böylesine bir genelleme Türkiye'deki sanat olaylarını tümüyle açıklayamayacağı gibi içinde bulunduğumuz toplumsal aşama yetiştirdiğimiz büyük romancı, şair ve ressamlarla dolaylı olarak ilişkilidir. Bu ilişkiyi yalınlaştırıp kabalaştırmak amatör düşünürlerin zannettiği kadar basit değildir.

Türkiye'de sanatçı potansiyelinin şişkin bulunması ve büyük sanatçıların yetişmiş olması bir

İÇSAYFALARDA

Hikâyenin temelleri (Eleştiri) . Nermin MENEMENCİOĞLU
Eleştiride etkenlik (Eleştiri) Ahmet İNAM
Orhan Kemal'in İkbâl Kahvesi (Anı) Nurer UĞURLU
Resmimizin dışarıda temsili sorunu (İnceleme)

Kaya ÖZSEZGİN

Safsata-i gurgur (Eleştiri) Fahir AKSOY
Picasso 90 yaşında ***
Okur için resim notları DOST
Emzik (Şiir) Metin ELOĞLU
İnce su (Şiir) Ruşen HAKKI
Adam (Şiir) Veysel ÖNGÖREN
Mesut Özdemir (Anı) Ayhan HÜNALP
Omuz omuz yaşamak için (Şiir) Aydın YALKUT
Soba (Öykü) Güngör ÖCAL
Lütfen susunuz (Şiir) Pablo NERUDA
Yayın dünyası Muzaffer HACIHASANOĞLU
Ölüm son sözünü söylemedi daha (Şiir) . . Turgay GÖNENÇ

kültür erozyonu olayının varolduğu kanısından bizi uzaklaştırmaz. "Sanatçı olacak olan zaten kendi kendine olur" gibi aşırı gizemlemeci bir tavır batıdaki titiz sanat değerlendirmelerine karşı bizdeki sanatçıyı yapıtlarıyla başbaşa bırakmıştır. Sanatçının kişisel ekonomik çıkarları açısından bile baksak en olgun yapıtları veren ve verebilecek olan sanatçılar zorunlu olarak bir cins amatörlüğe terk edilmişlerdir. İşlerini verimli kılabilmek için somut dayanakları eksiktir.

(21. sayfada)

BÜYÜK BİR SANAT ŞOLENİ

Cumhuriyetin 50. yıldönümü olan 1973'de başlamak üzere İstanbul'da "İki Kıta Festivali" olarak anılacak büyük bir festival düzenlenecek, dünyanın en ünlü orkestra şefi Herbert Von Karayan başta olmak üzere büyük sanatçılar İstanbul'a davet edileceklerdir. Karayan, Topkapı Sarayında "Saraydan Kız Kaçırma" operasının temsilinde, orkestrayı yönetecektir.

İstanbul Festivali'nin her sene tekrarlanacağı, ilk yıllarda festivalin devlet yardımı ile destekleneceği, öğrenilmiştir. İstanbul Festivalini organize etmek amacı ile Nejat Eczacıbaşı'nın başkanlığında bir "Festival Vakfı" kurulacağı ve İstanbul Festivalinin Otomobil ve Turing Kulübü tarafından her yıl tekrarlanacağı bildirilmiştir.

"İki Kıta Festivali" olarak da adlandırılacak bu festivalle Karayan'dan başka Scala Operası ile İngiliz Shakespeare topluluğu, Amerikan Zenci Revüsü, Macar Folklor ekipleri, Rus Bolşoy Balesi, Viyana Devlet Operası ile Comedie Françoise'in de geleceği, bu büyük isim ve topluluklarla anlaşıldığı bildirilmiştir. Festivale ayrıca Sir Laurence Olivier ve Charlie Chaplin gibi büyük sanatçılar da katılacaktır. Festivalde Devlet Opera ve Balesi ile Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrasının ve Türk Müziği Konser ekiplerinin de yer alacakları, İstanbul Festivalinin böylece bütün dünyada "Sanat hâdisesi" olacağı, İstanbul Festivalinin ünlü Salzburg Festivali ile kıyaslanabilecek ölçüde olacağı belirtilmektedir.

Festivalin turizm bakımından sağlayacağı faydaların yanında, uluslararası propaganda ve sanat yönünden büyük önem taşıyacağı da bir gerçektir. İstanbul Festivali Cumhuriyetin 50. kuruluş yıldönümü olayı ile İstanbul Boğaz Köprüsü gibi büyük bir tesisin açılışına da rastlayacaktır. Festival şenlikleri, Topkapı Sarayından Beylerbeyi'ne, açık hava tiyatrolarından o tarihte bitecek olan İstanbul Operasına kadar değişik yerlerde sürecektir.

HİKÂ YELERİNİN TEMELLERİ

nermin
menemencioğlu

||=|| hikâyelerinin başlıca ögesi ince alay olan Selim İleri, eleştiriye karşı pek soğukkanlılıkla davranmıyor. Bunun bir örneği **Dost** dergisinin Ekim sayısındadır. O okurlarına toplumdaki aksaklıkları göstermek isteyebilir, onlar onun hikâyelerinde aksaklıklar göreceklere hiç okumasınlar, daha iyi. Ta İngilterelerde, üşenmeden, Türkiye'den kitaplar ısmarlıyormuşum, İleri bunu doğru bulmuyor. Nasılsa, yenilik hikâyesine karşı ilgi göstererek, bir suç işlemişim, bari gizli tutsam, hayır, bir şeyler yazmışım, okuduktan sonra. Aslında bu şeylerde bir az yerindelik var-yoksa neden sözü edilsin. Evet, Eylül 1957'de yayınlanan Nezihe Meriç'in "Boşlukta Mavi"si, "gerçekten de kekik kokusu ayrıntısına kadar," Füzûzan'ın Şubat 1971'de yayınlanan "Taşralı" sını andırıyor. Ve evet, Hayatımın Romanı'nın "adı Şair Nigâr'ın Hayatımın Hikâyesinden yola çıkarak konmuştur ve bu anılardan çok şey hiç değiştirilmeksizin Hayatımın Romanı'nda tekrarlanmıştır." Ayrıca İleri bir, iki, üç, on beş yazardan daha yararlanmış, dergi köşelerinde unutulmuş anıları ve röportajları saymazsak. Kısacası, evet, yenilik hikâyesinin geçmişle bağları vardır.

Bu bağların niteliğine gelince, İleri'nin Füzûzan'ın savunusunu üstüne alması gereksizdir. Füzûzan'ın ilk kitabının ilk üç dört hikâyesinin gösterdiği, az çok normal bir aşamadan geçtiğidir. Bu ilk hikâyelerde bile doğrudan doğruya kopyeden söz edilemez, Füzûzan yolunu arayan bir hikâyecidir. Alıntılar bir **transposition** eyleminden geçmiş, başkalarının etkisinde olduğu zamanlar bile kendi yazar kişiliği belirtilmiştir. (Ancak "Münip Beyin Günlüğü" ile "Bilâl Beyin Not Defteri" arasındaki benzerlik fazla kaçıyor.) Daha da önce yazdığı hikâyeler için yazar, kitabının arka kapağında, "bakış açısı olmayan edebiyat denemeleriydiler," diyor. İşte kitabın ilk hikâyeleri de büsbütün deneme havasından kurtulmuş değil. Ama üç dört yıl gibi kısa bir zamanda kendi dilini, kendi yöntemini bulmuş, son hikâyeleri dos-doğru kendi yaşantısından, kendi gerçeklerinden geliyor duygusunu uyandırıyor okurlarında.

Şimdi, gerçekçilik namına da olsa, bir kısa hikâyenin üçde ikisini Nigâr Hanımdan hiç değiştirilmeksizin aktarmak, üçde biri için de Yakup Kadri'den Gençlik ve Edebiyat Hatıraları ile Hep o Şarkı, Halide Edip'den Handan, Ercüment Ekrem'den Sahir Efendinin gelini, Nahit Sırrı'dan Eski Zaman Kadınları Arasında, Abdülhak Şinasi Hisar'dan Boğaziçi Mektupları, M. Malit Bayrı'dan Eski İstanbul Folkloru, Müsahipzade Celâl'den Eski İstanbul Yaşayışı, Güzide Sabri'den Yaban Gülü, Safiye Erol'dan Kadıköy'ün Romanı, Prenses Mevhibe Celâlettin'den (Sârâ Ertuğrul'un kaleme aldığı) Geçmiş Zaman Olur Ki, Safiye Ünüvar'dan Saray Hatıralarım, İsmail Müştak'dan Yıldızda Neler Gördüm? den yararlanmak sanımcı iyi bir hikâye yöntemi değildir. Bu aynı verilerle programlaştırılmış bir ordinatör de bu hikâyenin benzerini verebilir. Bunu bir yazar yaptığı zaman, **composition'dan plagia**'ya ancak bir adım vardır. Yok yazar bir **pastiche**, bir **perodie** yazmak istiyorsa, seçtiği baş örnek pek yerinde değil. Nigâr Hanım kendi kendinin parodisini yaparak dünyasının sahteliğini, ama bilmeden, bize açıklamıştır. Anıları bilinçsiz bir güldürüdür, onları okurken zaten gülmüşüz, yeniden gülmemiz için, bu anıların tekrarı değil, yazarın imgeleminden geçmiş yeni olaylarda, yeni kişilerde bir yankısını duymamız gerek. (15. sayfada)

dost

FİKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
YENİ DİZİ : 85
KASIM 1971
CİLT : 24
SAYISI 5 LİRA

"dost" adı anılmadan
yazılarımız aktarılamaz.

Kurucusu :
Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda bir çıkar
Sayfa Düzeni : Salim ŞENGİL
İdare Yeri :
Ahmet Rasim Sokak 15/5
Çankaya - Ankara
TELEFON : 17 07 00
Abonesi :
Yıllık 50 TL., Altı aylık 25 TL.

Dış ülkelere bir misli

İlan Şartları :

Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
" " 1 " 1.250 "
İç sayfalar 1 " 1.000 "
Sürekli olarak 6 sayı reklâm
verenlere % 10, 12 sayıda ise
% 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :
Doğuş Matbaası - Ankara
Telefon : 11 22 24

ELEŞTİRİDE ETKİNLİK

ahmet inam

Yazımın bütününde görülebileceği gibi, edebiyat eleştirisindeki "etkinlik" kavramını şimdiki edebiyat anlayışıma göre yeniden yorumlayacağım. Söyleyeceklerim, şimdiye değin eleştirimiz üstüne söylediklerimin, kimi noktaları vurgulayarak, kabaca bir toparlanması olacak.

"KÜLTÜR" KAVRAMI AÇISINDAN

Edebiyat, çok geniş anlamda insan yapıp etmeleri olarak anladığım "kültür" ün vazgeçilemez, onun olunamaz bir parçasıdır. Edebiyatın, yaşananın, daha çok duygusal anlamda, dil aracılığıyla bir yorumu olduğunu varsayarsam; edebiyat eleştirisini bu duygusal, sezgisel dil üstüne kurulmuş, elden geldiğince ussal (rasyonel) bir dil olarak anlayabilirim. Oldukça ilginç, heyecan verici bir **kültür alanı**ndayız burada. Yaşananın yorumunu yorumluyoruz. Sezginin, içebakışın, duygulanmaların, yaşamdan dil aracılığıyla elde ettiğini, ussal kalıplara sokmağa uğraşarak yargılamaya çalışıyoruz. Eleştiriye, duygulanma üstüne duygulanma daha alışılmış bir deyimle, edebiyat üstüne edebiyat olarak anlayamıyorum. Eğer bu tür edebiyat yapmak isteyenler varsa, yaşam yerine yaşamın yorumunu yorumlamaya kalkarak, belki değişik bir edebiyat yapmak hevesindedirler. Eleştiriye, duyguyu, sezgiyi, us yoluyla yargılayan, sorguya çeken bir **kültürel** çaba olarak bakıyorum. Eleştirmenin, yaşam yorumunu yorumlamasının, toparlanmasının, irdelenmesinin, **kültürel** bütünlük için, edebiyat dışı diğer kültürel çalışmaları da göz önüne alırsak, kaçınılmaz bir koşul olduğunu sanıyorum. Edebiyatçı, yaşam yorumundan, duygularından, sezgilerinden sorumludur. Bu sorumluluğun son yargı yerinin eleştiri olması gerekir. Böylece eleştiriye alışılmış, üstünkörü değerlendirmelerin dışında, geniş bir anlam yüklüyorum.

Edebiyat eleştirisi oldukça heyecan verici bir alandır demiştim. Duygunun usla çarpışmasını, yorumun yorumunu görebiliriz orada. Yaratıcı edebiyat yapıtı, eleştirisiz eksiktir.

Eleştiri us-sezgi bütünlüğüdür. Usuyla, çözümlenmeleriyle yapıta eğilen eleştirmen, tarihsel, duygusal gerilimi olan yapıttan **etkilenir**. Bu etkinleşimin hesabını yapar kendi kendine. Us, sezgiyle, duygusal güçle bulunmuşun üstünde bağımsız kalamaz. Usla sezgi bütünlendir.

Eleştiri üstüne yapılmış eleştiri, us-sezgi bütünlüğü üstüne yapılmış bir yargılamadır. Böylece eleştirmen, insan yapıp etmeleri içinde dile getirilen insan yaşantılarının hesabını yapan, giderek bu hesabın da hesabını yapabilen, yapmağa çalışan biridir. Oldukça uzak görünse de bir yerde, insan yaşantısının hesabını yapıyor. (Nasıl heyecan verici olamaz eleştiri bu anlamda!) İnsanla hesaplaşıyordur.

İşte edebiyat eleştirisindeki etkinlik, insan yapıp etmelerinin yorumuna olan etkinliktir. Giderek, insan yapıp etmelerine etkisi olabilecek bir "etkinlik" tir. **Eleştirmen bir kültür adamıdır**. Eleştirideki etkinliği, kültür dilimindeki etkinliği demektir.

ETKİNLİĞİN ANLAMI

Bir çok edebiyat eleştirmeni var. Dileyen, yazısını dergilere bastırabilen herkes edebiyat eleştirmeni olabiliyor. Edebiyatçılar topluluğunda, bu topluluk ister günlük yaşamlarında birbirleriyle ilişkili olsun ister dergilerde yazılarıyla ilişkide bulunsun, bir yerde bulunuyor eleştirmenler. Edebiyatçılar, edebiyat okurları onlara bir yer veriyorlar. Bu toplumbilimsel bir olaydır. Bu yer eleştirmenden **beklenen**, ve edebiyatçının verebildiği şeylerle değişiyor. Kimi edebiyatçılar, eleştirmenleri adamdan saymıyorlar, onlardan bir şey beklemiyorlar, onlara yer vermiyorlar edebiyatçılar topluluğunda; kimileri eleştirmenden bir şeyler **bekliyorlar, verebildiğiyle** ona bir yer kazandırıyorlar.

İşte, bu yer kazanma etkinliğinin tanımlayıcı bir özelliğidir. Etkinlik için bir yerin olacak. Etkinlik gerekli, onsuz olunamaz koşulu bu. Edebiyatçılar topluluğunda, edebiyat okurları gözünde yeriniz yoksa, etkin değilsiniz.

Edebiyat dünyasının sizden beklediğini verebilen bir eleştirmensiniz diyelim. Etkin değilsiniz daha. Etkin olmanız için, size verilen yeri **sarsmanız** gerek. Alışılmış bekleyişleri fırlatıp atmanız gerek. Bunu nasıl yapabileceğinize biraz sonra kendi açımdan dokunacağım. Ama şurası kesin ki, kendi yerinizi sarsmışsanız eğer, yüzde yüz edebiyat topluluğunun başka üyelerinin yerlerini de sarsmışsınızdır. Demek, görevinizi yapip kendinize bir yer edinmekle, sözcümlü, dergilere edebiyat topluluğunun istediği gibi "uslu" yazılar yazmakla etkin olamıyorsunuz. Yalnızca etkinliğin bir koşulunu gerçekleştiriyorsunuz. Yerleri sarsıp, (Hoşlandığım bir de-

yim değilse de) "gürültü çıkarmakla" etkinliğinizin yeterli olduğunu gösteriyorsunuz.

Ya nasıl sürdüreceksiniz etkinliğinizi? Etkinliğinizin belli süreli olması da bir koşul. Yoksa saman alevi gibi yanıp sönen sarsmayla etkin olamazsınız.

ETKİNLİĞE KARŞI

Etkinliğin edebiyat toplumundaki işleyişine geçmeden önce düşmanlarının ne olduğunu görelim.

1 — Edilginlik. Her eleştirmen birtakım yapıtlar üstüne birtakım yargılar verir. Bu yargılarla belki kendine bir yer edinemez, kendini, önemini edebiyat topluluğuna onaylatamaz ya da kendine bir yer sağlar yalnızca. Bu iki durumda da edilginlik alanı içindedir.

2 — Eksik etkinlik. Sarsıcılığın yetersizliğinden doğabilir bu durum, belki de eleştirmen yerini tam anlamıyla edinememiştir, yorumlayamamaktadır. Eksik edilginlik özellikle bizim edebiyatımızda önemlidir. Yerinin ne olduğunu bilmeyen eleştirmenlerin tüketilmiş güçleriyle kaplıdır eleştirmemiz. Bundan kurtulmaksa bir **yöntem** sorunudur.

3 — Düzmece etkinlik. **Verlerin yerlerde** bulunanların aydınlık ve yeterli olmaması yüzünden yalancı sarsılmalar, depremler görülebilir edebiyat toplumunda.

4 — Yanlış etkinlik. Sarsıntının, sürdürüldüğü anda, edebiyat toplumunu kültürel ortamda geliştirici olmayan yönleri götürdüğü görülebilir. Etkinliğin yanlışlığı, tarih önünde, zaman içinde ortaya çıkar. Yıllar sonra bu etkinliğin edilginliğin daha olumsuz bir biçimi olduğu görülür.

Bütün bu kuramsal değişimlerin somutlaşmasını edebiyatımıza değinirken yapacağım.

ETKİNLİĞİN ÖN-KOŞULLARI

Bu ön-koşulları kabaca iki öbeğe ayırabiliriz. 1 — Toplumsal, 2 — Bireysel. Etkinliğin toplumsal ön-koşulunun sağlanabilmesi için okurlar ve edebiyatçılardan oluşan edebiyat toplumunun (Yalnızca edebiyatçılardan oluşan edebiyatçıları topluluğuyla, edebiyatçıları ve okurlardan oluşan edebiyat toplumu arasındaki ayrıma dikkat edilsin.) **hazır** olması gerekir. Bu **hazır** olma durumu oldukça tartışmalı ve çetrefil bir konudur. Edebiyat toplumu, kendisini içine alan toplumun bir parçası olduğu için, her zaman ondan etkilenir. Toplumu etkileyen ekonomik tabanlı olayların edebiyat toplumunu etkilememesinden söz edilemez. Aynı biçimde toplumun, değerlerindeki, (alışılmış anlamda üst yapıdaki) değişimlerden de payını alır edebiyat toplumu. Nasıl bir altyapı ya da üstyapı değişikliği edebiyat eleştirisindeki etkinliği **hazır** kılar? Bu soruya yanıt aramanın yeri burası değildir. Ama tarihte olumsuz (toplumsal baskılar, ekonomik zorlamalar), ya da olumlu (edebiyata, edebiyatçıya toplumsal ya da

ekonomik olanakların tanınması) etkilerin **hazır** olma durumunu ayrı ayrı etkilediğini görüyoruz. Edebiyat **her durumda** yaşananın yorumunu yapacaktır. Ortaya çıkan zorluklar ya da elverişli ortamlarda, edebiyat topluluğunda eleştirmen etkinliğini arayacaktır. Buna karşı, kimi elverişli ortamların **hazır** olma durumunu hızlandırdığını gözden kaçırmamak gerekir.

Toplumun **bildirişme** yapısının yeterli olması etkinliğin bir başka koşuludur. Okur - edebiyatçı ilişkisinin sıklığı, sürekli olarak birbirlerinin yaptıklarının ayırıldında olmaları, etkinliği kolaylaştırır, çabuklaştırır. Dergilerin, kitapların, **toplantıların**, edebiyat toplumunun, toplum içindeki yeri, önemli sorunlar oluşturuyor burada. Edebiyat topluluğu, sözgelimi, bilginler, diğer sanat dallarındaki sanatçılar topluluğuyla nasıl bir ilişkide olmalı, etkinliğin hazır olması için? Edebiyatçıların toplum arasında diyolog, bildirişme, nasıl kurulmalıdır? Böylesi etkinliğe **hazır** bir ortam yaratılmasında toplumun belli bir ekonomik ve toplumsal düzeyde olması gerekiyor. Yine de **etkin** kişilerin güçlerini, toplumsal - ekonomik koşullarla belirlense de, unutmamak gerek.

Eleştiride etkinlik, edebiyat toplumunun çağı içindeki yapısına uygun olarak, bildirişme koşullarının etkisi altında işler.

Edebiyat toplumunun, özel olarak, yapısı ne olmalıdır ki etkinlik oluşabilsin? Burada karşımıza kümeler sorunu çıkar. Edebiyat toplumu kendi içinde birtakım edebiyat toplulukları oluşturur. Aynı beğenide ya da edebiyat anlayışı içinde olanlar bir araya gelir. Bu bir araya geliş ya da dergilerde ya da günlük yaşamdadır. Her kümenin bir edebiyatı vardır. Bu edebiyatlar, edebiyat toplumunun, eğer varsa, olabilirse, edebiyatını oluşturur, edebiyatına biçim verir.

Kümelerin oluşmadığı bir edebiyat toplumunda **çeşitlilik**, edebiyatlar yoktur. Tartışma, beğeni ayrılığı, giderek zenginliği yoktur. Dolayısıyla edebiyat toplumunda etkinlikten söz etmek oldukça güçtür. Kümelerdir edebiyatçıya yerini kazandıracak olan. Edebiyatçı kimlerle düşüp kalkıyorsa onların etkisinde kalacaktır. kendi yadsısa da (Çoğunluk, edebiyatçı, belki bireyci yapısı gereği tek olduğunu savunur, sanır.) Toplumsal ruhbilimi açısından onu bir kümeye koymak zor değildir, üstelik bu işlem onu **anlamamıza** da yarar.

Bir **yer** kazanmış eleştirmen yerini sarsışında kümesiyle birlikte olursa, diğer yerleri, kümeleri sarsabilir. Kendisini aşışını, toplumsal giderek anlamlı kılabilir.

Kümeler edebiyat toplumunda gizli ya da açık olarak bulunur. Gizli kümeler ortalıkta hiç küme yokmuş izlenimini verirler. Edilginliğin belirtisidirler. Edebiyatımız açısından, bu, yazımın sonunda da değineceğim gibi, önemli bir sorundur. Açık kümeler, ortaya küme olarak çıktığını belli eden kümeler, etkinliğin başlatıcısıdır.

Kümelerin oluşmadığı toplumda "düzmece etkinlik", edilgenlikle başbaşadır. Küme içinde olmadığı için yeterince yerini göremeyen eleştirmen, başkalarının zaten açıkça belli olmayan yerlerini sarstığını sanarak kendini etkin görebilir.

Etkinliğin bireysel ön-koşulu eleştirmenlerin sarsma heyecanı içinde olmalarıdır. Heyecansız etkinliği ruhbilimi açısından olağan sayamıyorum.

Nerede olduğunu (hangi yerde, kümede), ne yapabileceğini (nasıl sarsacağını) bilmek sarsmanın gerekli, en önemli ön-koşullarıdır. Sarsıcı eleştirmen eleştirinin **hangi kesiminde**, kiminle, ne işini, nasıl, neden yapacaktır? Bu bir etkinlik adayının kendini tarih ve edebiyat toplumu içinde araması, kendisiyle hesaplaşmasıdır. Bu koşulun eksikliği, yeterince oluşturulmaması daha önce sözünü ettiğim "eksik etkinliğe" yol açar.

İŞLEYİŞ

Etkinliğin edebiyat toplumundaki işleyişini anlayabilmek için üç ana koşulun yapısına biraz daha ayrıntılı eğilmek gerekiyor.

1 — **Yer.** Eleştiriyi, daha önceki yazılarımda başka türlü öbeklendirmeme karşı, bu yazımın yapısı gereği dörde ayırabilirim. a) Kuram, b) Metin eleştirisi, c) Edebiyat tarihçiliği, d) Değerlendirmecilik. Şimdi bu dört alanda etkinliğin ne demeye geldiğini araştıralım.

a) Kuram. Eleştiride kuram, yapılan eleştirinin yöntemini, kültürün diğer alanlarıyla edebiyatın, eleştirinin ilişkisini ortaya koyar kabaca. Kuramı açıkça yapılmamış, yalnızca eleştiri eylemlerinden çıkarılabilecek "etkinlik" bulunabilir. Kuramlı etkinlik, hem çağdaş düşünceye uygun, hem de eleştiri namusunun gerektirdiği bir şeydir. Kuram alanını diğer alanlardan bağımsız düşünmek oldukça zorsa da olanaksız değildir. Yalnızca kuram alanında kalarak etkinlik sağlanabilir. Kuramlarla dolaylı da olsa, edebiyatçıların edebiyat toplumundaki yeri sarsılabilir. Şöyleki: Edebiyat alanında sarsıntıya uğramamış, alışılmış değerlerin irdelenmesi yapılabilir. Ama edebiyatçıların doğrudan doğruya yerlerine somut olarak saldırı yapılmadığı için bu yol tek başına yetersizdir.

b) Metin Eleştirisi. Eleştirmen edebiyat yapısını **anlama** yollarını geliştirerek, o zamana değin sarsılmamış değerlerin iyi anlaşılmadığından dolayı geçerli olduğunu gösterebilir. Bu da tek başına yeterli bir yol değildir. Edebiyat yapısının yorumu her zaman çok yönlü kalabileceğinden, sarsıntıya uğramış kişiler kendilerini anlama yöntemimizi yadsıyarak koruyabilirler. Siz de yalnızca metin üstünde kaldığımız değerlendirmeye geçemediğiniz için, etkinliğinizi sürdürmezsiniz.

c) Edebiyat tarihçiliği. Şimdiden geçmişe ya da geçmişten şimdiye çizgi çekmek, edebiyattaki alışılmış yerlerin sarsıntısını başlatabilir.

Bu yerlerin tarih önünde önemsizliğini gösterebilir. Bu da tek başına yeterli değildir. Tarihinin hangi kurama, nasıl değerlendirmeye ve nasıl bir metin eleştirisi anlayışına yaslandığı her zaman sorulabilir.

d) Değerlendirmecilik. Yapıt ve edebiyatçının yeri üstüne yalnızca "iyi" "kötü" gibi yargılarla sarsma işlemine girişmek çoğunlukla yetersiz durumdur. Alışılmış yerdekiler size, hangi kuramla, yapıtlarının tarih içinde nasıl anladığınızı, soracaklardır.

Değerlendirmecilerin bir bölümünü tanıtıcı ya da yayıcı (öğretici) olarak görebiliriz. Bu kişiler edebiyat toplumuyla toplum arasında bağ kurmağa çalışanlardır. Doğrusu, özellikle bizim toplumumuzda saygın bir yerleri olması gerekir, ama bunların kuramlarının metin anlayışlarının hangi yöntemlere dayandığını sormağa hakkımız vardır.

Böylece özlenen yetkin bir etkinliğin bu dört alanın hepsinde de işlemesi gerektiği ortaya çıkıyor. Örneğin, bir alanda kendine bir yer edinmiş eleştirmen, diyelim ki dilbilimi iyi bilen bir kuramcı, önemli bir kişidir edebiyat toplumunda, bu bilgisini edebiyat toplumundaki başka üyelere verebildiğince, ama yalnızca dilbilimiyle edebiyat değerlendirmesi yapmanın etkinliği işler kılmadığını gözden uzak tutmamak gerekir.

2 — **Sarsma.** Yerleri sarsılan edebiyatçılar nasıl davranırlar? a) Kızarlar, saldırırlar. Bu durum olağandır, yeterki kendilerine yeni yerler açabilsinler. b) İlgı göstermezler. Susarlar. Bu ya sarsıntıyı anlamadıklarından ya da sarsıcıyı önemsemediklerindedir. Bunun dışında susarak, sarsıcının etkisini küçümsemek isterler. Bunların yeri tarihinin yargılarına kalır böylece. c) İlgı gösterirler. Sarsıntıyı eleştirirler. Özlenen durum da budur. Ya sarsıntının önemsiz olduğunu gösterirler ya da sarsıntı sonrası için yerlerini saptarlar.

3 — **Sürdürme.** Sarsıntı, arkasında sarsıntılar bırakarak geçer gider. Bu arada edebiyat toplumunda a) Karşıt kümeler oluşur. Bu kümeler sarsıntıyı hafifletmek, bastırmak için eyleme geçerler ya da sarsıntılardan etkilenip sarsıntının getirmek istediği doğrultuda çalışmalar yaparlar. b) Sarsıcı kendi kümesini oluşturur. Yeni bir yer açar kendine, değişen yerlerin çalkantısında. c) Sarsıcı diğer kümelere sarsma yöntemi kazandırabilir. Her küme edebiyat anlayışında değişiklik yapar. Yerini belirleyecek yeni ölçüler araştırır. Bu üç durumda etkinliğin edebiyat toplumunda işlediğini gösterir.

AMAÇ

Etkinliğin amacı sürekli etkinlikler kurup, edebiyat toplumunu yenilemek ona taze kanlar hazırlamaktır. Oturmaya, bir tür yerleşmeyi de sağlayabilir. Edebiyat ortamı geliştirilebilecek bir temele oturur. Kurumlaşmaya gider. Özellikle bizim toplumumuzda olduğu gibi, sürekli çalkala-

nan toplumlarda bu sarsmalar oturma yolunda olacaktır. Her oturma yeniden bir sarsıntıyla daha sağlamlaşır. Böylece edebiyat toplumu toplum içinde yerini bulur. Kültürün bir parçası olma yolunda, kendi içinde hem **genişler**, hem de diğer kültür alanlarını etkileyip **genişler**.

ELEŞTİRİMİZİN BUGÜNKÜ SORUNLARI

Eleştiri kimi zaman edebiyat sarsıntılarında başı çekebilir. Kimi zaman yaratıcı yapıtların yarattığı sarsıntının ardından giderek onları irdeler. Her iki durumda da önemli görevler içindedir. Burada, birkaç özelliğini, etkinlik açısından vurgulayacağım.

Türk edebiyat toplumunda yer nasıl edini-
lir?

a) Bir dergide yazmak. Dergilerde yazmak, ya dergicileri tanıyarak ya da azıcık birşeyler biliyor olmakla gerçekleşebilir; çünkü Türkiye'de eleştirmen sayısı azdır. Bir ayıklama, seçme olasılığı azdır. Dergiler çevresindeki eş - dost kayırmacılığı, kendi gücüyle bir yer edinmek isteyen eleştirmeni güç durumda bırakabilir. Dergiler bir **kümenin**, bir edebiyat anlayışının ürünü değildirler. Bir araya gelivermiş kişilerin çoğunlukla kendi kendilerinin gereksinmelerini giderdikleri yayın organlarıdır. Türkiye'de bir kümenin ürünü olan dergiyi şimdilik göremiyorum. Kümeleşmeye gidiş vardır. (**Halkın Dostları** dergisinde olmuş olduğu gibi) Bunlar da edebiyat içinde ne gibi görevler yüklendiklerini bilmek zorundadırlar. Kümelerini etkin kılmak için, yukarıda söylediğim ön - koşulların üstünde durmalı-
lar. Hem kümeler oluşmadan kümenin oluşması oldukça zordur. Bu edebiyatımızın temel sorunlarından biridir, çünkü küme olmak isteyen kişiler yığına kümesizlik olumsuz etkilerde bulunabilir.

b) Kitap çıkarmak. Bizde edebiyatçı önce dergilerde kendine yer yapar, bunun tersi pek görülüş değildir. Son zamanlarda Selim İleri **Cumartesi Yalnızlığı**'yla buna girişti. Yine de dergilerde görünmeden kitapla yer edinmek, hele dergileri izlemeden oldukça zordur. Edebiyatçı kendi yerini öncelikle dergilerden öğrenir.

c) Ödül kazanmak. Ödüllerin işleyişi bir karmaşa içinde olduğu için, dergilere yazmamış birinin ödül kazanması zorlaşır. Ödüllerle gelen kişi **yeri** için dergilerden geçmek zorundadır. (Tanınması, onaylanması için)

Dergiler edebiyatımızda yer sağlayıcı en önemli etkidir. Öyleyse etkinlik için önce oradan başlamak gerekir. Kimsenin **yerini** pek bilmediği dergilerde yazıp etkin olunacağını sanmak düzmece etkinliğe götürür kişiyi. Eğer kişinin belli kuramı değerlendirmesi, metin anlayışı, tarih yorumu varsa, belli yerde olması gerekir. Her dergide yazıp çizilemek **yersizliktir**. Kümesiz, gizli kümelerin boy attığı edebiyat toplumunda bulunmak demektir. Her **yerde** olan hiç bir **yerdedir**. Dergilerin kümelere dayanmaması,

eleştirel çabanın büyük ölçüde yitirilişine yol açar. Kümelere dayanan bir dergi çevresinde geliştirilebilecek düşünceler, edebiyat anlayışları bölünür, bölündükçe etkinliğini yitirir.

Bizde eleştirmenler, daha önce belirttiğim dört alanda çalışıklarının çoğu kez ayırında değillerdir. Kuramcılar, edebiyatın değerlerini bilmez, tanımaz. (Bedrettin Cömert, Hasan Hüseyin'e takılışıyla) Kuramsız, kavramlara önem vermeyen, edebiyat anlayışını geliştirecek eleştirel yöntemlerle ilgili yetersizlikler gösteren eleştirmenlerimiz de var (N. Çelik) Metin eleştirisi, edebiyat toplumu için "lüks" sayılır. Kimse uğraşmaz. (**Yordam** dergisi bizde ilk kez bu konu üstünde durmağa çalıştı.) Oysa **bütüncü** bir etkinliğin koşuludur. Toplumdaki hızlı değişmeler edebiyat toplumunu etkilemekte, hangi değerlerin önemli olduğu açık seçik ortaya çıkmaktadır.

Tarihçilerimiz yaşayan edebiyatı bilmezler, geriye dönük beğenileri vardır. Tarihle şimdi arasında çizgi çekmek gereksinmesi bunun için başarılammaktadır. Bezirci, antolojileriyle buna çabalamaktaysa da, özellikle kümeler sorunu düşünemediği için etkinliğini kazanmamaktadır. Sonra, edebiyat tarihçisinin beğenisinin etkinliğe yol açıcı bir nitelikte olması gerekir.

Edebiyatımızda sarsıcılığı "değerlendirmeciler" yapmak istemektedirler. Bu kişilerin çoğunun, ortaya koydukları eleştiri kuramı, metin eleştirisi anlayışı yoktur. Değerlendirme yazıları sistemsiz bir övgü ya da yergi yazılarıdır. Örneğin Fethi Naci, belli bir edebiyat anlayışı içinde değerlendirmeler ortaya koyarken, eleştiri tekniği, yöntemi açısından eski kalıyor. Murat Belge, kümeler sorununu görmezlikten gelip bir "sistem" içinde oluşturmağa çalışıyor eleştirilerini. Oldukça yetenekli ve gereken bilgilerle donatıldığına inandığım bu eleştirmenimizin, bir edebiyat kuramı içinde, daha derli toplu, kümesini yaratıp, etkinliği önemseyen çalışmalar yapması özlenen bir durumdur. Suya sabuna dokunmayıp, boyuna kitap tanıtımları ve inceleme yazıları yazılıyor. Bu edilgenliğin bir belirtisidir. (M. Uyguner, A. Binyazar) değerlendirmenin bir edebiyat beğenisi, edebiyat toplumundaki yerleri sarsıcı niteliği olması gerekiyor etkinlik için. Örneğin, E. Özdemir, Öztürkçeciliği savunuşundaki gücün yanında, edebiyat içinde bir "hakemlik" anlayışına kapılarak edilgenliğe düşüyor. Yukarıda söylediğim gibi, özellikle kümeler sorunu göz önüne alındığında, "hakemlik", edilgenliktir.

Edebiyatımızda şu durumda sarsılmalar beklenemez. Belki, gelse gelse yaratıcı alandan böyle bir çaba gelebilir. Eleştirel alanda, etkinliğin ön - koşulları Türkiye'de sağlanmadığı için oldukça zor oluşacak sarsılmalar.

Kümeler oluşmadıkça, böylesi yazıların yalnızca kuramda kalmağa tutsaklığı açık. Yine de bir durumun ortaya konması için gerekli olmuş olabilir.

ORHAN KEMAL'in İKBAL KAHVESİ

nurer uğurlu

●
"... Kendi kendimle barışıksam, yani morali düzgünse, çalışırken yanımda top atsalar vız gelir.. Çoğu kere kahvede, bir masaya oturur, başlarım yazmağa.. İnsanlarla birlikte, onların gürültülü havası içinde yazmak ne güzel..

Bir konu var, günlerdir kafamda dönüp dolaşıyor.. Ucundan yakaladım sayılır.. İstanbul'a gelen yorganlıların romanı.. Hani şu, insana kulağıyla falan bakan gurbet kuşları.. İstanbul'un Şişli, Taksim, Aksaray, Eminönü meydanlarında hergele sürüleri gibi kovalananlar..

Ben, halkımı, köylümü, bütün köylüleri, bütün fakir fukarayı seven bir yazarım.. Belirli bir takım şartlar yüzünden geri, bilgisiz, görgüsüz, pis kalmış insanların, imkâna kavuştukları zaman değişip gelişeceklerine, ileriliği benimsiyeceklerine, uygarlaşacaklarına inanıyorum..."

●
Hava tükürsen donacak gibi soğuk. Kardi yağın üstümüze.. İktbal'in camları buğulanmış, dışarıdan içerisi görünmez olmuştu. Kahvenin döküm, iri sobası gürültüyle yanıyordu.. Birkaç emekli masası sobayı ortalarına almış, iç içe iki çember çizdikten sonra aynalı duvara dayanmıştı.. Gececek yer, oturacak sandalye kalmamıştı. İktbal 'sabahçı kahvesi' gibi yoğun bir sis içindeydi. Ne pike çekenler, ne pulu kırık tavlardan öğle yemeği çıkarırlardı. Buğulu camlara bakıp, geçmişini yaşıyan kır saçlar, kapıdan içeri girecek birini bekler gibiydi..

'Sabahiye' nin kapıdan girince sağ köşesini tutan Orhan Kemal bizi görünce, yedeğine aldığı sandalyeden kurşuni ağır paltosunu kaldırıp cam kenarı bir yere bıraktı.. Patriot Hayati yandan tüylü İskoç şapkasını çıkarıp ıslak ıslak masaya koyunca, Orhan Kemal :

"Ulan şu kenefi getirip masanın ortasına!.."

"N'oldu mirim?.."

"Ne olacak? Havuz oldu!.."

"Bakıyorum keyfin yerinde Raşit?.."

"Her zaman.."

"Bu havada?.."

"Kurt bulanık havayı sever oğlum!.."

"Orası malum mirim, malum!.."

Kapıdan yana dönen Orhan Kemal :

"Bana bak yiğenim, saat kaç?.."

"On bire geliyor.."

"On bire mi?.. Vay be!.."

●
"Yorganlılar'ı!.."

"Yorganlılar'ı mı?.."

"Bereketli topraklar'ın ikinci cilti.. İflahsızın Yusuf'un, Köse Hasan'ın, Pehlivan Ali'nin Çukurova'ya indikleri gibi, bu kere Yusuf'un oğlu Mehmet İstanbul'a gelir.. Gurbet artık Çukurova değil, İstanbul'dur.. Çukurova'nın şartları değişmiş, İstanbul'un nurlu ufukları açılmıştır... 'Yorganlılar' kuşluk treniyle vagon vagon, vapur vapur, kamyon kamyon gelirler.. Haydarpaşa'dan taşı toprağı altın İstanbul'un eğri büğrü, daracık sokaklarına çil yavruları gibi dağılırlar.. Köylerinden ürkütülen hayvanlar sanki.. Sırtlarında yorganları, birer er kaputu gibi dürülmüş, yol, yıkım, yapım üzerine iş ararlar.. Demokrat Parti'nin 'Dinamik ziraat', 'Dinamik sanayii', 'Dinamik ticaret' edebiyatına kanak, Atatürk'ten sonra en büyük Türk'ün iş başında olduğu 950 - 960 dönemi, Anadolu'nun topraksız köylüsünü akın akın İstanbul'a çekmektedir.. Menderes'in nurlu eli İstanbul'u taş taş üstünde koymamacasına yıktığı, yeniden yapmak için harekete geçtiği günler.. Dev makinalar, yıkılan binalar, açılan yollar, uçuşan tozlar.. Ve Demokrat Parti'nin yarattığı yeni vurguncular.. Vatan Cephesi hikâyesi.. Bütün çıplaklığıyla, bütün köksüzlüğüyle boy gösteren yeni yetme burjuvazi.. Zenginler, müteahhit karlıları, jigololar, şen dullar..

... ve Çukurova'ya inen babası gibi, İstanbul'un büyük şehir havası içinde bir yer tutmağa, tır-

naklanmağa, bir şeyler öğrenmeğe, babası gibi duvar ustası olmağa çalışan İflahsızın Yusuf'un oğlu Mehmet..

... roman 955 - 957 yılları arasında geçer.. O günkü politik, sosyal ve kültürel yapımız.. Yıl 14 Mayıs 950.. CHP seçimleri kaybetmiş, iktidara Demokrat Parti geçmiş.. Bayar, Menderes takımı iş başında.. Kapitalizmin gelişmesi, burjuvazinin sağlanmağa çalışması.. Sanayici, tüccar, köy ağası işbirliği.. Halkın sömürülmesi.. Ve memleketin gırtlığına kadar borçlanması hesabına, yeni palazlanan, vurgunlar vuran türemişlerin devlet hazinesini soyduğu yıllar.. Yol, yıkım, yapım.. İstanbul'un iş sahaları.. Anadolu'nun topraksız köylüsü, az topraklı iş bulmak, biraz para kazanmak, daha iyi yaşamak için kara vagonları, kuşluk trenlerini doldurarak İstanbul'un daracık sokaklarında salına salına gezdiği yıllar.. Menderes'in plansız yıkımı ve yapımı.. Ortaliğa saçılan paralar.. Gıcır, gıcır yeni baskı enflasyon paraları eli nasırlılara düşer mi?.. Yeni yetme müteahhitlerden artarsa tabii.. 6-7 Eylül yağması.. İstanbul'un bekâr odaları, köhne hanları.. Gecekonduklara sığınan, ırgat pazarlarını dolduran, büyük şehir çin'lerinin elinde oyuncak olan, afallıyan, tebdili şaşan 'Yorganlılar'.. Ve Demokrat Parti iktidarının yarattığı, milyonlar olmağa hevesine kapılan vurguncular, mal bulmuş mağribiler, komisyoncular.. Göz açıp kapayıncaya kadar dikilen apartmanlar, binalar, hanlar, arabalar..."

"... hikâye ve romanlarıma bir çeşit röportaj demek olan teknikle çalışıyorum.. Yani roman kişilerinin psikolojik durumlarını ben değil, bizzat kendilerine yaptırıyorum.. Bunun içinde konuşmanın diyalektiğine baş vuruyorum.. Ve şive ayrılıklarını korumak zorunda kalıyorum.. Ben şahsen tiplerime yoğunluk verdiğim, yani bir çeşit kabartma sinema tekniği kullandığım için böyle hareket etmek gereğini duyuyorum.. Yani yazar olarak kendimi aradan çekip, okuyucuyu roman kişisiyle başbaşa bırakıyorum.. Ve okuyucu benim 'şerhü izah' ım olmaksızın da anlayabilmektedir.. Ama bu şekil yazmak çok yorucu, zordur da.. Dozu kaçırılır, tam oturtulmazsa sırtırır.. Tatsız olur.. Sonra, konuşturduğun insanların çok iyi bilmek, biraz da onlardan, onlar gibi olmak gerekir.. Yani, hayatı onlar gibi yaşamış, acılarını onlar gibi çekmiş olmak gerekir.. Bir kelimeyle, onları çok iyi tanımış olmak..

.. şive öykünmesini yazarın kendisi yapmıyor, kişileri yapıyor.. Yazar bu davranışıyla, "Ey ayrı şivelerle konuşan insanlar.. Yanlış konuşuyorsunuz.. Doğrusu benim verdiğim örnektir.. Benim gibi konuşun.." demek istiyor.. Yazarın konuşmasına gelince.. Kişilerin konuşması dışında yazar, en doğru, en ileri bir dille yazacak, konuşacaktır.. Aksi halde, kişiler arasındaki özellik kaybolur.. Bütün kişiler aynı dille, yazarın gelişmiş diliyle konuşur ki, bu yalan olur.. İnandırıcı

olmaz.. Ana dilini olsun doğru dürüst konuşamayan insanlara iftira olur... Gönül, halkımızın yalnız dilde değil, her şeyde uygar bir düzeye, ileriliğe kavuşmasını ister.. İster ama?.."

"... 'Yorganlılar'ı İflahsızın Yusuf'un oğlu Mehmet romanının olumlu kişisidir.. Olumlu kişi vardır.. Ve her romanda olumlu kişi bulunur.. Bu doğrudan doğruya romancının kendisidir.. Yani, dünya görüşüdür.. Aynı zamanda, dünya görüşü içinde kendi yurdunun geleceğidir.. Olumlu kişi, romancının kendisi, yurdu ve dünyası hakkındaki görüşüdür.. Yurdunun ve genellikle insanlık üzerindeki düşüncesidir.. Bu, benim soyum.. İnsan soyu.. Yüz yıl önce, bin yıl sonra gelmiş olabilir.. Ben, insana inanıyorum.. Onun gücüne, onun emeğine saygı duyuyorum.. Romancı olarak benim olumlu kişim bu.. Ben, olumlu bir kişi, buna inanan bir tip yaratırsam bu, benden ayrı birisi değildir.. Yani 'Yorganlılar'a olumlu kişi olarak giren, romanı götüren Yusuf'un oğlu Mehmet 'benim' dir.."

Bir gün, bir toplantıda Nadir Nadi, Orhan Kemal'den bir roman istemiş.. Bir kaç gün sonra Orhan Kemal koltuğunda dosyası Nadir Nadi'nin odasına çıkmış.. Kapıdan karşılanıp, maroken koltuklardan birine buyur edilmiş.. Hoş, beşten sonra konu işe, romana gelmiş.. Romanın konusunu ayak üstü şöyle bir anlatmış.. Roman Nadir Nadi beyin hoşuna gitmiş.. Çaylar, kahveler içilmiş.. Sonra, "Orhan bey buyurun muhasebeye.." demiş.. Orhan Kemal memnun, izin isteyip ayrılmış.. Konağın merdivenlerini ağır ağır inmeğe başlamış.. Merdivenin her basamağını inişte, muhasebeden ne kadar para isteyeceğini düşünmüş.. "Acaba ne kadar istesem?.." "Ne kadar istesem?.." diyerek muhasebenin kapısından içeri girmiş.. Nadir Nadi, Orhan Kemal çıktıktan biraz sonra muhasebeye telefon edip, "Orhan Kemal bey gelecekler, kendilerinden tefrika için bir roman aldık, ne kadar telif ücreti isterlerse kendilerine takdim buyurulsun.." demiş.. Ve Orhan Kemal ne kadar para isteyeceğini kestirmeden sandalyelerden birine ilişmiş.. Muhasebe şefi, "Buyurun Orhan Bey.." demiş. Nadir Nadi beyin biraz önce telefon ettiğinden söz etmiş.. Şef, Orhan Kemal'e ne kadar telif ücreti ödiyeceklerini sormuş.. Ve Orhan Kemal, "Siz bir binlik verin, yeter.." demiş.. Ve bin lirayı alıp, gazeteden çıkmış..

İkbal'de Orhan Kemal'in anlattıklarını dinleyince şaşırдық.. Koca bir roman... Ve bin lira...

Ve ertesi gün Yaşar Kemal arandı..

Yaşar Kemal, gülerek Orhan Kemal'e takıldı: "İlahi moruk.. Bin liraya koca roman.. Sen aklını peynir ekmekle mi yedin?.. Nadir bey iste demiş.. Üç bin iste, beş bin iste.."

Ve Yaşar Kemal, Cevat Fehmi'yle ikinci bir pazarlığa girişti. Roman için bir üç bin daha alarak İkbal'e döndü..

Ve sonra Orhan Kemal, hiç bir yere tek başına gidip, romanının, hikâyesini vermedi.. Elinde gelmezdi yazdığını tezgâhlamak.. Bedii Faik'i çok iyi tanıdığı halde, araya Fikret Otyam'ı koyardı.. Bilirdi ki Otyam, romanı kendisinin alaçağı paranın çok üstünde bir parayla satardı..

Cumhuriyet gazetesine vereceği romanı da onca tazeleğiyle Yaşar Kemal'e açar, ona anlatırdı.. "Moruk sen harikasin.. En büyük romancı mızsin arkadaş.. Ulan ne konu be.. Bundan en az üç roman çıkar allahıma.." diyerek romanı alır, dosyayı karıştırmaya başlardı.. Ve roman ancak otuz, kırk daktilo sayfası yazılmıştır.. Ama büyük bir plan olarak hazırdır..

O gün Orhan Kemal, yağan kara, esen rüzgâra rağmen Yaşar Kemal'i aradı.. Yaşar Kemal ortalarda yoktu.. "Kırk kapının mandalını çalan, herkese mavi boncuk dağıtan.." diyerek, ne kadar küfür, ne kadar birikmiş hıncı varsa hepsini sayıp dökmüştü.. Ne 'İnce Memet', ne 'Ortadirek', 'Teneke', 'Yer Demir Gök Bakır' kalmıştı.. Hepsini, hepsini bir kalemde silip atmıştı..

Orhan Kemal, 'Yorganlılar' için Nadir Nadi'ye Yaşar Kemal'i gönderecek, önce onun konuşup işi pişirmesini istiyecek, sonra birlikte gidip romanı verecekler ve küçük bir avans koparacaklardı.

"Şu ara bir binlik.. Bilemedin bir beş yüzlük alıp, kömürü çektim mi kıyak.."

Yağan karın altından, Ankara caddesinden inerken durduk. Islak fötrünün karlarını silkeliyen Orhan Kemal :

"Yiğenim yanında hüviyetin var mı?.."

"Var.. Var, ama şebeke.."

"Olsun, işe yarar.."

Babralı yokuşunun sonuna gelip, Sirkeci'ye inmiştik..

"Yaşar'ı bulamadım.. Bulsam iyi olacaktı.. Bu ara, acele kömürü almak için bir beş yüzlük iyi etmem gerek.. Köşe başında bir banka var yiğen.. Oraya gideceğiz.. Ve sen bana kefil olacaksın, kredi alacağız.."

Gülmek için kendimi zor tuttum..

"Ne bankası?.. Ne kredisi kirve?.. Tüccar mı olduk?.."

"Üzümünü ye, bağına sorma.. Boş ver.."

Bankanın büyük demir kapısından içeri girdik.. Ilık bir hava yüzümüzden ellerimize, ayaklarımıza uzanırken Orhan Kemal memurlardan birini sordu. Sonra üst kata müdürün yanına çıktı. Az sonra indi.. Gülererek :

"Oldu, yiğenim.. Şu köşeden iki buçukluk bir pul alıp.."

"Vezne satmaz mı?.."

Pulu alıp, memur kızlardan birine uzattı.. Sonra köşe bir yere çekilip beklemeğe başladık..

"Kıyak iş kirve.. Nerden düştü bu?.."

"Bir gün bizim Melih söyledi.. (1) Bankanın müdürü sanatçı sever bir arkadaşmış.. İlhan Sel-

çuk, Melih, ben birbirimize kefil olup, sıkıştıkça kimi zaman binlik, kimi zaman beş yüzlük alıyoruz.. Bir ay, bilemedin iki ay sonra öduyoruz.. Tabii faiziyle.."

Çok geçmeden vezneden gıcır gıcır yüzlükleri alan Orhan Kemal müdürü selâmlayıp, memur kızlara teşekkür etti. Çıktık..

"Yiğenim saat iki.. Karın zil tabii.. Sormaya ne hacet!.. Bir Adana Kebab yapalım.. Sonra gider kömürü alırız.."

"... çok sonra gelen insanlar bir hukuk çıkarıldılar.. Evet, pay pay ettiler şen ve esen toprakları.. Toprakların kardeş sofralığını bozdular.. Yıllar yılı toprağın çeşitli ürünlerini korkunç bir bencillik ve tükenmez bir aç gözlülükle aralarında paylaşıp, kilit altına almaktan çekinmediler.. Utanmadılar.. Bir takım insanların buna ne hakkı vardı?.. Uydurma hukuklarıyla buna kendilerinde hak bulanlar, hak bulmadıkları bir başka insanları kalabalığını neden, niçin, ne hakla aç bırakabiliyorlardı?.. Bu hakkı onlara kim vermişti?.. Oysa topraksızlar, varlıksızlar yer yüzünde yığın yığındılar.. Her an, her ay, her yıl çoğalıp genişleyen bereketli yığınlardı bunlar.. Yer yüzünde sınırsız, paylaşılmamış topraklar arayan, yığınlardı.. Toprak arıyorlardı ama yoktu.. Her yere 'Hukuk'larının duvarları çekilmiş, her şey kilit altına alınmıştı.. Alınmıştı, doğru ya, onlarda yemek, içmek, doğmak, doğurmak, doğurduğunu yedirip, içirmek, mutlu günlere ulaştırmak, yaşatmak, hiç ama hiç öldürmemek amacındaydılar.. Asıl hak buydu.."

Adana Kebab'a çokluk akşamları düşerdik.. Masalar kurulur.. Mezeler, rakılar söylerdik.. Ama bu kez öğle sonu girdik.. Garson Hasan bizi bu kadar erken görünce şaşırdı. Orhan Kemal'e :

"Hayrola abi?.. Akşama daha çok var.."

"İçmeğe gelmedik Hasan.. Pişkin iki beyti yeyip, tüyeceğiz.. İmiş çok.. Ama sen, eğer canın isterse iki tek getir.. Hiç olmazsa içimizdeki soğuşu kırar.."

Önce iki tek rakı getirdi Hasan.. Sonra orta acılı bir büyük salata, bol tere, turp, maydonoz yığdı..

Yağan kar durmuş, sulu sepken yağmura dönmüştü.. Sonra bardaktan boşanırcasına bir yağmur.. Orhan Kemal kapıdan sokağa bakıp, yüzünü buruşturdu :

"Yağ oğlum yağ.. Orhan Kemal bugün kömür çekecek.. Ne kadar suyun varsa dök.. Hamallarla kavga, arabacıyla kavga hazır.. Kim o çamur yığını sokağa arabasını bu havada sokar?.. De ki arabacı atlara kıyıp, yüklenip Cibali'ye girdi.. Pe ki sonra nasıl çıkar?.. Çıkar ama, bizde ne ana kor, ne bacı.. Sövilmedik yerimiz kalmaz.. İyisi mi yiğen yağmuru bekiyelim.. Durdu, durdu, ne âlâ.. Durmadı yarın çekeriz.. Allahın yarını bitmedi ya?.."

(1) Melih Cevdet.

Ve yağmur Orhan Kemal'e inat, yağdı. Ne duracak, ne denecek gibiydi.. Kaldırıldığı raki kadehinden gözlerini masaya çevirip :
"Bilir misin yiğen Adana'da da böyle yağar ha?.. Dur durak bilmez.. Sanki gök yarılmış, bütün sular yallah aşağıya.."

"... sen bodi bodi'yi bilir misin?.."
Çocukluğumuzda yaparlardı.."

"Hani Temmuz, Ağustos güneşiyle alev alev yanan toprağa Allahın yağmurunu çekebilmek için, sokaklarda 'Bodi Bodici' ler dolaşır.. Tarlaların kuş koruluklarını andıran, birtakım çaputlara geçirilmiş sopalarda bebekleri.. Sonra bodi bodi'cilerin arkasından yalın ayak, başı kabak, sırlı sıklam bir sürü çocuk.."

"Bodi bodi.. Neden odi.."

Bir kaşık sudan oodii..

Hacıbayram kuyusundan..

Çiftçilerin tarlasına..

Ver Allahım ver, sulu sulu yağmur.."

"Kadınlar, kızlar, ağaların yamakları su dolu kovaları yalın ayak çocukların başlarından aşağı dökerlerdi.. Çocuklar üç beş kuruş bahşiş, bir tas bulgur için sırlı sıklam olurlardı.."

"... hani Çukurova'nın Eylül'ü?.. Yarısı yaz, yarısı kıştır canına yandığım.. Ağustos sonlarında, duru mavi gökyüzünde pamuk yığınlarını hatırlatan bulutlar belirir.. Ak ak bulutlar.. Sanki bir yerden gelir, bir yere gider.. Güneşi arkasında saklar, gündüz olmuş gibi.. Uzak, çok uzaklarda şimşekler çakar.. Gök gürültüleri.. O zaman kütlü toplama mevsimi gelmiştir.. Kütlü topla-mayla birlikte yağmur bulutları da görünmeğe başlar.. Şimşekler çakar, gök insanın tam tepesinde gürlür.. İri taneli yağmurlar bardaktan boşanırcasına yağar.. Kiremit damlar, toprak damlar, çinkolar, yer yer dökülmüş duvarlar, kurumuş yapraklar, tozlanmış ağaçlar yağmur altında kalır.. Ortaliğe bir toprak kokusu yayılır ki, deme gitsin.. Burcu burcu kokar.. Sonra bulutlar dağılır, yerden sıcak bir buhar yükselir, toprak yumaşır.. Sonra güneş çıkar.. Ebem kuşağı görülür.. Ebem kuşağının altından geçen, ki kimse onun altından geçemez, kız ise erkek, erkek ise kız olur derdik.."

Birinci tek'i içtik.. Yağmur hızını arttırınca biz de bir tek atmak için başladığımız rakıyı iki-ye, sonra üçe çıkardık..

"... bizim Abidin Türksözü gazetesinin yazı işleri müdürüydü.. (2) İrmak kenarında Kalekapısı'na, oradan Abidinpaşa caddesine vurur, sıcak bir öğle sonu serinliğinin özlemini çekerek Abidin'e uğradım.. Eski, tek katlı bir Ermeni mağzası havasını taşıyan matbaanın sokağa bakan büyük kapısından içeri girer, önce Van'lı Mehmet'e, biz ona Altmışaltı Mehmet derdik, bir merhaba sarkıtır, tahta merdivenlerin gıcırdayan

sesleri arasında arka odaya geçedim.. Yedive-ren asmanın dallarından, yapraklarından süslenmiş bir oda.. Abidin masası başında, önünde yığınla kâğıt, yığınla resim.. İçeri giren eli yüzü kara çıraqlara yazılarını verir, dalgamızı, gırgırımızı geçerdik.. Hapishaneden yeni çıkmış, evime, memleketime, kızıma kavuştuğum 943 yılı..

.. Sultan Hamid paşalarından Abidinpaşa'nın torunuydu.. O devirlerde öğrenimini Avrupa'da yapmış Paşa'nın Namık Kemal'lere, Ziya Paşa'lara paralel hürriyet fikirlerinden korkulduğundan, Payitahttan uzaklaştırılmış.. Diyarbakır, Halep, Beyrut gibi Osmanlı mülkünün en büyük vilayetlerinde valiliklerde bulunmuş.. Ve son olarak ta Adana valiliği yapmış.. O sıralarda toprağın hiç değeri yokmuş.. Ama hiç değilse yaşadığı günlerden yüz yıl sonrasını kestirebilen Paşa, gün gelip toprağın değer kazanacağını düşünerek, ucuz ucuz büyük topraklar satın almış, dördüncü karısı, Abidin'in nenesi Ümmügülsün Hanım'ın üstüne tapulatmış.. Öyle sağlam, öyle akıllıca yapılmış tapular ki, üzerinden yıllar, yıllarla birlikte çeşitli savaşlar, halk hareketleri, iğtişaşlar geçtiği halde sağlamlığını kaybetmemiş.. Bir gün, hakkında söylenen dedikodulara kızan Ümmügülsüm Hanım bu tapuları toplayıp, kalın bir kitap bastırmış..

Abidin de öğrenimini dedesi gibi Avrupa'da yapmış.. İleri Batı dillerinin hemen hepsini konuşur, yazar, o dillerden şiirler okurdu.. O dilleri ana dili gibi konuşur, çok iyi bilirdi.. Ama nedense Adana'luların dediği gibi 'bir baltaya sap olamamış' tı.. Bunca dili bilen, böylesine okumuş bir insan ne diye mebus olmazdı?.. Vekil olmazdı?.. Hatta başvekil?.. Abidin hiç biri değildi.. Türksözü gazetesi yazı işleri müdürü.. Yaratıcı, artist ruhlu bir insan.. Resimler yapar, heykeller yontardı.. Köylüler, atlar, kağnılar, yorgun, bitkin insan yüzleri çizerdi.. Abidin dedesinden kalan uçsuz bucaksız topraklarla hiç ilgilenmedi.. O topraklara kendi malı gözüyle hiçbir zaman bakmadı.. Uçsuz bucaksız topraklardan başkaları yararlandı.. Ne bileyim Arif Dino yararlandı.. Ahmet uğraştı.. Ve Rasih Nuri.. Sanırım şimdi onun elinde.. Bizim Osman Zenginler de kahyası..

...neyse boş ver.. Abidin şöyle oturmuş.. Yanında ince, uzun bir delikanlı.. Ayağında poturu, kısa kesilmiş saçları, ürkek, utangaç bir genç.. Abidin, ayakta, hemen yanbaşında duran delikanlıyı bana tanıttı.. Tanıştırdı ama, delikanlıyla hiç mi hiç ilgilenmedim.. Yakın köylerden birinden Adana'ya inmiş, Abidin'in yardımıyla ırgatlık, pamuk, patoz işi istiyen biri sanmıştım.. Öyle bir hava içindeydi delikanlı.. Büyük şehir ezikliğini taşıyan saf Anadolu çocuğu gibi masaya yaklaştı.. Dedim ya, dikkatimi çekmemişti.. Abidin tekrar, bana dönüp, ayakta duran delikanlıyı tanıttı :

"Aşık Sadık.."

"Kim, kim?.."

(2) Abidin Dino

"Aşık Kemal Sadık.." (3)

"Ne yapar?.. Ne iş tutar?.."

"Halk edebiyatından derlemeler yapar.. İyi, güzel ağıtları, türküleri var.."

"Yani aşık?.. Halk aşığı?.."

"Ehh, öyle bir şey.."

Masa yanında duran delikanlıya bir daha baktım.. Genç, sırim gibi.. Çekingen, ürkek hali içime dokundu.. Biraz laflamak, biraz takılmak istedim bu ham Anadolu çocuğuna :

"Aşık ama, hani bunun sazı?.. Yok mu senin sazın?.."

Delikanlı utangaç :

"Çalamam aşam ben, söylerim. Sazım filan yok hemi.. Has ağıtlarım var.."

"Sen çalamazsın?.. Söylersin ha?.."

"Heye gardaş.."

"Bir tane söyle de dinliye.."

... O gün, döküm, tamir atölyelerinin arasına sıkışan, yüksek bir konağın altında barınan, tabanı beton Nadir'in çaycı dükkânına gittik.. 'Nadir Bulunmaz Çayevi' .. Adına göre bir kahve.. Nadir de, bulunmaz hani.. Kırmızı mumla aransa bulunmaz.

... eski Orozdibak meydanından kasaplara giden yolun sağında bir kahve.. Adana'nın bu meydanında bundan kırk yıl önce, şehrin en büyük, en ünlü, en çeşitli mallarını satan on katlı bir mağaza varmış.. Günün birinde bu mağaza alev alev yanmış.. O zaman, şimdi bilmem kaç yıl oldu, en az on beş, yirmi yıl var, yakın kasaba ve köylerden bir takım çuvalar, sepetler, deste deste kazmalarla perişan kılıklı insanların kasabalarına, köyelerine gitmek için, dolmuş, kaptıkaçtı, otobüs, kamyon aradıkları bir yerd..

Meydanın telâşlı gürültüsünü geçip, Çaycı Nadir'in yolunu tutacakken bir el omuzuma dokundu.. Döndüm, baktım bizim Selahattin usta :

"Bu ne dalgınlık yahu?.."

"Hiç usta.."

"Gene koca herifle başın dertte mi yoksa?.."

"Ehhh.."

"Nereye böyle?.."

"Nadir'in orada birer çay içeceğiz.."

"Ben de oraya gidiyorum.. Arkadaş?.."

"Şair Kemal Sadık.."

"Ya?.. Güzel.."

Selahattin usta elini Yaşar'a uzatıp :

"Memnun oldum..'' dedi..

Yaşar gülerek :

"Sağ olasin aşam.."

Her sabah pırıl pırıl kocaman semaverin yanındaki camekanlı dolapta sıra sıra kahve fincanları.. Yıldızlı çay bardakları.. İrili, ufaklı porselen demlikler.. Alman savaşından önceki Çekoslovak tabakları.. Herşey temiz, tertemiz..

Kahvenin yana açılan tek kapısından içeri girdik.. Köşe bir yere oturduk.. Dayı Remzi'ye, Ali Şahin'e, İsmail ustaya 'merhaba' deyip, çaylarımızı söyledik.. Selahattin usta, Nadir'e bakıp, gülerek : (4)

"Şuna biraz takılak mı?.."

"Boş ver usta, bugün hiç formumda değilim.."

"Gelin öyleyse ardımdan.."

Camları tertemiz dükkânın ufacık masalarından birine iliştik.. Selahattin usta ortaya lâf atıp, yan gözle Nadir'e :

"Ne oğlum bu?.. Söğüt gölgesi mi burası?.."

Kocaman ayaklarında nalınları, iri yarı, çam yarması Nadir, alçak hasır iskemlelere oturmuş çene çalan müşterilere dönüp :

"Ne bileyim usta?.. Mavrayı kurdular iki saattir. Beş lâmbalı radyo gibi dan dan dan, dan dan dan.."

Dayı Remzi gıcık verir gibi :

"Müşterilere karşı biraz daha nazik olmanız lâzım değil mi Nadir Bey?.."

"O ne?.. Bey ayağı da hangi ayak lan allahsız?.. Sen de mi bizi yiyon Dayı Remzi?.. Silik.. Selahattin usta doğru söylüyor. Söğüt gölgesi mi burası?.. Sağdan bakalım, ufak ufak hadi.. Biraz nefes alak oğlum.."

Kahkahalar gırla.. Dayı Remzi pis pis gülerrek :

"Sözün parana geçer arkadaş.. Tazele bakalım çaylarımızı da çay içtiğimizi anlıyalım.. Hem bak Raşit'in de misafiri var.."

Dayı Remzi'nin gözlerinin içine bakan Nadir, sinirli sinirli :

"Lan Dayı Remzi.. Paran çoksa git de düdüklü şeker al oğlum.. Bardağına elli kağıt versen sana çay yok bugün, bas hadi.."

"Raşit'in yeri var.. Bir misafiri de varmış ki, arkadaş başımızın üstünde.. Ya sen feleksiz?"

Kahve kahkahadan kırılırdı.. Selahattin ustayla bize birer iskemle uzattılar..

"Buyur usta.."

"Gel gardaş.."

"Ne zahmet ettiniz yahu.."

"İlahi Raşit.."

"Osmaniye'li mi?"

"İçinden mi?.."

"Kadirli mi?.."

"Köyünden.."

"Hemite mi?.."

"Demek yukarıdan olur arkadaş.."

"Heye gardaş.."

Çaycı Nadir gene parladı :

"Hadi bakalım.. Yallah dışarı.. Çıkın da alınınıza yel değsin.."

Çaycı Nadir bir parça babama benzerdi.. Yaşca değilse bile huyu.. Nadir de tıpkı babam gibi lafı ağızında.. En son söyleyeceğini en önce söyleyip çıkan tok sözlülerden..

Nadir, kahve ocağının közü önünde kocaman nalınlarıyla kıpkırmızı dikilir, etli, ahlak yüzünden iri iri, sıcak sıcak ter tanelerini dirseklerine kadar sıvalı mintanının koluna silerdi.. Temiz, ter-

(3) Kemal Sadık Gökçeli : Yaşar Kemal

(4) 1927 şimendifer grevine katılan ve tutuklanan, Orhan Kemal'in ilk bilinçli emekçi dostları.

temiz çay bardaklarını semaverin kaynar suyuyla tekrar yıkadıktan sonra, demli kocaman, beyaz porselen demliklere bolca dem, üstüne de kaynar su doldurup getirir, önümüze sürerdi. Çaycılığa, kedi besleme merakına, içki içmeğe, piyango bileti alıp, liste çıkmadan numaralara bakmamayı alışkanlık haline getiren Nadir, uzattığı çay bardağını Yaşar'ın gözüne sokar gibi :

"Barnağını mı kesip doldurdun ustam, teh çaya bak!.. Kan mubarek!.."

Nadir'in ocağının yanında olanca tembellikleriyle uzanmış, iri yapılı aslan yeleli iki kedi, tembel tembel uyuklardı. Çaycı Nadir kocaman avuçlarıyla kedileri okşadığı halde, kediler oralı bile olmazlardı. Kediler öylesine rahat, öylesine tembeldiler ki..

...sonra Yaşar, Nadir'in dükkanından çıkmaz oldu. Sanırım yakın yerlerden birinde patoz ırgatlığı yapıyordu. Akşam oldu mu Nadir'in kahvesine postu serer, Dayı Remzi'nin, İsmail ustanın, Ali Şahin'in, Selahattin ustanın akşamın erken saatlerinden geç vakitlere kadar peykelerde anlattıkları eski günlerin hikâyelerini dinlerdi. Kimi zaman kafamız eserse Dalgacı Mahmut'un Meştan hamamı yanındaki meyhanesinde sabahlardık. Yaşar da bizden biri olmuştu. Ali Şahin'in Dayı Remzi'ye takılarak anlattığı meşhur 1927 Şimendifer grevini, onun hikâyesini. İşçi, emekçi olmanın üretime kattığı falan filan şeylerin tartışması Nadir'in kahvesinde sabahlara kadar sürerdi..

...bir gün Nadir'in kahvesinden içeri girdim.. Bizim Yaşar ocağın yanına, kedilerin başına geçmiş, kocaman elleriyle kedileri okşuyor.. Kediler okşanmaktan, Yaşar okşamaktan mest.. Uzaktan şöyle bir baktım, oralı bile değil. Yanına yaklaşıp :

"Lan çok imrendiyen Çaycı Nadir'e verecek seni kedi niyetine!.."

Nadir bana dönüp :

"Kimi, kime veriyon Raşit?"

"Bizim Kemal Gökçeli senin kedilere imreniyor da!.."

Nadir, iri gür kahkahalarından birini atarak :

"Eyi oğlum, tembelliğe açtık zaten buraya.."

Sen de gel kör gardaş!.."

● "...yani, biçim dediğimiz şekil, öz dediğimiz muhtevayı değil, muhteva dediğimiz öz, biçim dediğimiz şekli tayin eder.. Meselâ bir terzi, elbiseyi rasgele yapmaz.. Kumaşı kesip biçeceği beden ölçüsünü alır önce, kumaşı sonra keser.. Yani önce beden, ondan sonra kumaş, daha sonra da bedene göre elbise.."

● "...hikaye bende romana geçişte bir aşama oldu.. Sanırım küçük ve uzun hikâyelerde iyice bilenmiyen kalem, romanı zor yazar.. Yazamaz.. Çünkü hikaye anlatımını kolaylıkla kıvrıramıyan bir yazar, çok daha büyük, çok daha enine boyuna bir bütün olan romanı meydana getiremez.."

● "...Bir gün Dalgacı Mahmut'un meyhanesinden içeri girdik.. Artık Yaşar'la senli benli dost

olmuştuk.. Dalgacı'nın örtüsü gazeteden, kirli şarap kokan alçak masalarından birine dirsek teması oturduk.. Sanat, felsefe, politika, bir porسیون tükürük köftesi, açık bir bardak şarap, artık meze leblemizi söylemiş, gırgırımızın düğmesini açmıştık.. Derken Dayı Remzi, arkasından Ali Şahin, Selahattin usta.. Onların arkasından sarı saçlı, mavi gözlü, ince bacaklı, uzun boylu Çukurovalı'dan çok bir Alman'a, bir İngiliz'e, bir Danimarkalı'ya ya da İsveç, Norveç'liye benzeyen Reşat Feyyaz düştü.. Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'ya sırt dönmüş, en karanlık günlerde onunla alay etmiş, tersine, Adana'yı işgal altına alan Fransız'larla pokerler, briçler oynamış babasından kalma neleri var, neleri yok yiyerek önce Adana lisesinde, sonraları da İstanbul Tıp Fakültesinde okumuş, ama fakülteyi bir türlü bitiremeyecek doktor olamamış bir arkadaşımız.. Reşat ta yükselmek, her şeye, bütün engellere rağmen yükselmek, zengin olmak hırsı korkunçtu.. Nerden, nasıl para çıkarır da Adana'lı çiftçi, daha çok tüccarların devam ettikleri şehir kulübüne gider, zenginlerle poker, briç oynayabilirdi?.. Bu bilinmiyen, bilinemiyen bir şeydi.. Çat burada, çat valinin yanında, derken emniyet müdürü, jandarma komutanı, fabrikatör Nedim Ağa, Nuri Has, Nuh Naci bey, Bosnalı Salih Efendi.. Velhasıl memleketin tanınmış hükümet, devlet adamlarından başka tüccar ve çiftçileriyle, senli benliydi.. Reşat, hasır iskemlesiyle yanımıza yaklaştı.. Dayı Remzi oldum bittim Reşat'ı sevmezdi.. Reşat, Dalgacı'nın mavrasına tutulmuşken, Dayı Remzi :

"Aman Raşit bu puşta yüz verme.. Pezevenğin kırk tarakta bezi var.."

Yaşar, Dayı Remzi'nin kulağına :

"Ne var?.. Biz de duyak?"

Dayı Remzi kızgın :

"Sana ne lan.."

Elinde yarım bardağı Reşat Feyyaz masaya ilişti.. Gözleriyle Dayı Remzi'yi süzüp, bana :

"Ne diyor bizim Dayı?.. Yine o eski hikaye mi pişiyor?.. Yeter oğlum, anladık, Devlet Eşeği grevini siz yaptınız!.. Evet, meşhur 1927 Şimendifer greviniz olmasaydı, bu memleket bir adım ileri gitmezdi.. Ve Dalgacı'nın meyhanesinde bu akşam bir bardak afyonlu şarabımızı ağız tadıyla yuvarlıyamazdık!.. Değil mi Raşit?.."

Buz gibi bir espiriydi.. Hani derler ya odun gibi, çam yarması gibi laf, işte öyle..

"Bana ne soruyorsun lan.."

"Doğru, sana da sorulmaz!.."

"Pırasa mı dedin?.."

"Şaka bir yana Raşit, geçen akşam kulüpte arabım bir güldü, deme gitsin.."

"Eeee!?"

"Yüzlükler, beş yüzlükler.. Cep akardıyon.. Ver elini Yeni Bar.. Yeni gelen bir İstanbul'lu var ya ona.. Aman be ne karı Raşit?.. Kütük gibi.."

"Boş ver şimdi geçmiştin onunu, dokuzunu.."

Birden Yaşar'dan yana döndü :

"Ulan bu kılıksız günlerdir yanında çanta gibi taşıyorsun!.. Sen nereye o da oraya.. Kim

bilir hangi dağdan indi!..”

Ali Şahin dişlerini gıcırdatarak :

“Ne o?.. Süsünüzü mü bozdu?..”

“De ki bozdu..”

“O zaman başka masaya..”

“Kim, ben mi?..”

“Yok ben!..”

“Baltayı taşa vurmak herhalde.. Sizin ‘merkezi umumi’nin tebdili kıyafet azasına hakaret ettik galiba..”

Reşat, birden Yaşar’a döndü yarı sarhoş :

“Kalk lan.. Seni buraya adam diye alanın..”

Baktım Yaşar’da ses yok.. Masadan kalktı, usul usul sıvışmağa başladı..Beynimin taşı attı.. Kapıya doğru yürüyen Yaşar’ı kolundan tutup :

“Nereye lan?.. Seni bu masadan kovacak adamın..”

Yaşar’ı çekip masaya getirdim.. Reşat’a :

“...benim arkadaşım.. Bunu buraya ben getirdim.. Bunu buradan kovacak adam anasının karından... Ulan, ne oldun?.. Bana bak Reşat, bilirsin ağzımın tavanı yok.. Açtırma ağzımı, ne baban kalır, ne sen..”

“Bana mı Raşit?..”

“Sana.. Senin gibi düşünen herkese..”

“Doğru, masanın ne kadar nezih olduğu belli.. ‘Mim’li Dayı Remzi, müseccel Ali Şahin, Selahattin ve yeni teşrif eden kılıksız..”

Ben, Dayı Remzi ayağa kalkmıştık ki, araya Dalgacı ve daha başkaları girince Reşat’ı dışarı çıkardılar..

Reşat’ın çıkışı o çıkış oldu.. Yıllar sonra duydum ki Reşat, Türk vatandaşlığından çıkıp, Lübnan tabiyetine geçmiş..

O gün Yaşar’a ne kızmıştım.. Ulan bu sözler yenir mi be? Adam çeker bir iki demez kavgaya girer, vurur, kırar...

...artık Yaşar’ı tanımıştım.. O heybetli görünüşün içinde, tüy gibi hafif, yumuşak ve çocuk bir Yaşar’dı..

“...insan sevdiklerinin refahını ister.. İstemekle de kalmaz, bu refah ve mutluluğun çarelerini arar.. Bulur.. Açıklar.. Ben de bunu yapıyorum.. Yurdumun ve yurdumun insanların mutluluğunu benim ve çocuklarımla da mutluluğu demektir.. Yani, milletim gelişirse, ben de bana bağlı olanlar da gelişir.. Ben kalemimi, aslında öteki milletlerden hiçbir bakımdan geri olmıyan milletimin gelişmesi yoluna koymuş bir yazarım.. Bunu engelliyen şartlara karşı koymuş bir yazarım.. Bu yolda gücüm, çabam nereye kadarsa, oraya kadar yürüyorum.. Yürüyeceğim..”

“Bir gün altmış, yetmiş kiloda güreşen acar bir güreşçiyi hatırlatan Yaşar, Dalgacı’nın meyhanesinden içeri girdi.. Saçlarının yanlarını üç nura makinayla kestirmiş, yalnız tepede bir miktar bırakmıştı.. Sarhoştı.. Şarap içmişti.. Yüzü kıpkırmızıydı.. Gözlerinin içi gülüyor, kabına sığmıyordu..

Şarap kokulu, cigara dumanı yüklü havayı, kalabalığı görünce coştı.. Oradakilerin hepsini

birden kucaklamak istercesine kollarını açtı :

“Oooo.. Hepsi burada bizimkilerin yahu!.. Yaşayın be!..”

Ali Şahin, Dayı Remzi, İsmail usta, Selahattin usta Yaşar’ın gelişine sevinmişlerdi.. Hele Dayı Remzi?.. Ortalığı birbirine katan, herkese sataşan Dayı, Yaşar’ı görünce :

“Nereye lan böyle?..”

“Müsade aldım, köye gidecem..”

“Köye mi?..”

“Heye kardaş..”

“Eeee?..”

“Raşit’ten bir iki kitap..”

Koyu bir sessizlikten sonra Ali Şahin, camlarını uzun uzun sildiği gözlüğüne gözüne takarak :

“Ayranı yok içmeğe..”

Ötekiler de Yaşar’a takılmağa başladılar.. Rastgele bir konuşma başladı :

“Sen bir garip çingenesin..”

“Nene gerek gümüş zurna be postal..”

“Haline bakmadan gider Hasan dağına oduna..”

“Altı, üstü nereden baksan bir ırgat be..”

“Nene gerek kitap sana..”

“Okur hem de Gorki’yi..”

“Ekmeğimi Kazanırken’i”

“Olacak büyük adam!..”

Dayı Remzi yine o patavatsızlığıyla yükledi :

“Okuma oğlum böyle kitapları, sonra senin de ifadeni alırlar ha?..”

“...bir sabah bizim evin kapısı deli deli yumruklandı. Merdivenleri hızla inip kapıyı açacaktım.. Ayağım kaydı.. Dizim basamaklardan birine fena çarptı.. Etim ezilmiş, derim soyulmuştu.. İndim, kapıyı açtım.. Baktım bizim Yaşar, elinde kitap, ama her zamankinden daha coşku içinde :

“Geldim ha, Raşit..”

“İyi, hoş geldin.. Ama sabah sabah, ya fetah ya..”

Yaşar, elindeki kitabı sallayıp :

“Müthiş, müthiş..”

“Ya?..”

“Köyde ne düşündüm biliyon mu?..”

“Ne düşündün?..”

“Ot gibi yaşayan insan çok dünyada, dedim..”

“Eeeee!..”

“Meselâ, insan kendinin ot olmadığını ispat etmeli..”

“Yani?..”

Gözlerini kıstı.. Daha önce bütün bunları nasıl, niçin tasarladığı deftere yazdığı şeyleri açtı :

“Bak.. Bak, ne yazdım..”

“Ne bunlar?..”

“Ne mi?.. Hikaye..”

“Hikaye mi?..”

“Heye kardaş.. Oturdum köyde hikaye yazdım..”

“...o gün Yaşar’ın elinden defteri, önce ir-

mak kenarı, oradan Demirköprü, baraj.. Baraj'dan Kanal köprüye.. Dilberlersekisi'nden, İstasyon'a.. Oradan vurduk başlar içine.. Yaşar, yazdığını okuduğunu anlatıyordu.. Adana'yı fir döndük.. Nadir'in kahvesine geldiğimiz zaman defter bitmişti.. Defter bitmişti ama bende de hal kalmamıştı.. Bütün bir gün, sütçü beygiri gibi dolaş babama dolaş.. Kahvenin hasır iskemlelerinden birini altıma çekmiştim ki, Yaşar :

"Nasıl, iyi mi?.. Beyendin mi?.."

"Lan dur feleksiz, biraz nefes alak.."

Nadir taze dem çayı önümüze sürerken, Yaşar'a :

"Ana, oğul hasret giderdiniz ha?.."

Bir başka masadan :

"Anasının dizine başını koyup.."

Bir başkası :

"Çil paraları avucuna saymıştır ha?.."

Atılan laflara aldırmayan Yaşar :

"Ha Raşit?.. Nasıl?.."

"...ne olursa olsun, roman konusunda hala ilk zamanların heyecanı içindeyim.. "Yazıcılık" mesleğini seviyorum.. Hem de deli gibi.. Zaten işin içinde delilik olmazsa yüzlerce, binlerce sayfa yazı yazılır mı?.."

"...İstanbul'a evcek 1951'lerde göç etmiştik.. Cebimde topu topu dört yüz lira.. Yaşar benden önce kapağı atmıştı.. Daha doğrusu hiç niyeti yoktu.. Ama ben adetâ itiliyordum İstanbul'a.. Yazı işlerine baktığım, bu sayede kit kanaat geçinmeğe çalıştığım çeşitli derneklerdeki işlerime de şıp diye son verilmişti.. İktidara yeni geçen Demokrat Partili'ler tarafından.. Sebep politik miydi?.. Yoksa benden açılacak yer, ya da yerlere kendi partililerini mi kayıracaklardı bilmiyorum.. Yalnız, Verem Savaş Derneği, Bağ ve Bahçeler Derneği, bir de o zamanki adıyla Etibba Odasından aldığım paraların toplamı, vergiler çıktıktan sonra ya 160, ya da 180 liraydı.. Bu paradan da olmuşum.. Bir de beni bir türlü İstanbul'a salıvermek istemiyen babam ölmüştü.."

Yaşar, o günlerde Adana'ya sık sık gelir, en çok ta bana uğrardı.. Çoluğu çocuğu toplayıp İstanbul'a göçeceğimi öğrenince :

"Sahi mi lan?.. demişti.

Düşünmüş, sol elinin baş parmağını uzun uzun kemirdikten sonra aniden karar vermişti :

"Ben de gelirim!.."

Onun İstanbul'da tanıdığı yakınları vardı.. Coşmuştu.. Düşünecek hiç bir şey yoktu.. Nasıl olsa birer iş tutardık.. Kocca İstanbul'du bunun burası.. Gerekirse bir çek çek alır, öne Yaşar, arkaya ben geçer Eminönü, Fatih bilmem nerelerde domates, biber, soğan satardık.."

Aklıma yatmıştı.. Çünkü, o zaman ben otuz yedi yaşında, Yaşar benden dokuz yaş küçük olduğuna göre 28 filan.. Aramızda yaş farkı yoktu.. Sanki dosttuk.. Birbirimizden çok mu, yoksa bu türlü davranmağa zorunlu muyduk?.. Bunu bugün bile çözmem.."

Bir de işittim ki Yaşar atlamış, gitmiş.."

Sonra da ben tabii.. Çoluğu çocuğu topladığım gibi, bir üçüncü mevkii tren kompartımanından tuttum İstanbul'un yolunu.. Ve cebimde dört yüz lira.. Yaşar'ı araki bulasın.. Yoktu.. Olamazdı zaten.. Parasızdı.. Kimbilir kimin yanında sığıntıydı.. Ben de birkaç dostun yardımından sonra, Kasımpaşa'daki eski bir hapisane arkadaşımın tek odasına sığınmışım çoluk çocuğumla.."

"...kültürün artması, insanın kitaplıktan hangi kitabı, niçin çekip alması gerektiğini bilmesine bağlıdır.. Bu, kitap değil de daha bilgili bir dost da olabilir.. Ben, yararlanacağımı umduğum her hangi bir dosttan bana bilmediklerimi öğretmesini rica etmekten çekinmem.."

"...her şeyden önce bir düşünce adamı olması gereken sanatçı, sosyal endişelerini sanat yoluyla belirten insandır.. Demek oluyor ki, önce sosyal endişe.. Fakat bu, sanatın ikinci plana itilmesi demek değildir.."

"Yorganlılar" önce "Kuşluk Treni" daha sonra "Gurbet Kuşları" adını alarak tefrika edildi.. (5)

"... Köylünün alttan yukarıya doğru büyük şehrin bütün çevresinde hızla çürüyüşü.. Orhan Kemal, çok karışık unsurlara dayanan bu romana derli toplu bir kılık verebilir, bu "köyden kopuş, büyük şehri köyleştirme" oluşumunun bir yanını inceliyebilirdi. Katma ve genişletme çabasıyla yapıyı iyice karıştırmış, bir yandan köylünün şehirde tutunmağa çabalayışını anlatmağa çalışırken, öteyandan bu hali sömürmeğe uğraşan vurguncu mekanizmasının hikayesini anlatırken, şehri saran gecekonduların kuruluşlarına kadar dayanan geniş, dallı budaklı bir mahşerin içine dalmış.."

"...böylece Orhan Kemal, hem toplumun aşığı tabakalarındaki hayatı anlatmak hem de bu yaşamlardaki acı ve sert gerçekleri yumuşatarak, kurtuluşu, insan cevherindeki kişisel direnme gücüne bağlı olarak olumlu ve mutlu sonuçlar çıkarmak yolunu tuttuğu, kendini, düzeyden giderek, canlı ve değişik hayatları anlatan bir tasvirici gerçekçiliğe bağladığı görülmektedir.."

diyordu Tahir Alangu..

"...sanırım 'Gurbet Kuşları'nı Tahir Alangu dostumuz anlayamadı.. Ben o romanda Kemal Tahir, Reşat Enis'vari bir gerçekçiliğe iltifat etmedim.. Onun için Tahir Alangu'nun söylediklerine hiç alınmadım.. Zaten anlamıyorum eleştirmeciye kırılmayı.. Eleştirmeci benim her yazdığımı beğenmeye mecbur bir dalkavuşum mudur?"

"...eleştirmen daha çok sanatın klişeleşmiş, kalıplaşmış kuramlarını öğrenerek, alışılmış kuramları eserlere uygulamak isteyen, çoğu kere inadım inat diyerek ayak direyen, yanılan, bu yüzden de gerici bile olabilen kişidir.. Sanatçı"

ise, bilinen bütün kuramlardan bir yenisini, bir başkasını çıkarır. Eleştirmen de bu yeni kuramı öğrenir..

Sanatçı gibi eleştirmen de isterse de, istemese de yan tutmak zorundadır. Bu yan tutmada çok az da olsa nesnel kalabilen kişi bana göre iyi bir eleştirmendir.. Yahya Kemal'in Osmanlılığına karşıyım ama şiir tarihimiz içindeki yerine ve şiirlerinin estetik yanına karşı değilim..

Sanat eserlerinin bulunduğu her yerde ister istemez eleştirmen de olacak.. Bizde de şüphesiz eleştirmen var.. Eleştirmen diyorum, işi övücülüğe döken 'pespayeler' bir yana işin ustası, sanatçıya da, okura da yararlı eleştirmen var.. Yalnız yeterli değil.. Daha çok deneme alanında kalıyorlar.. Benim istediğim eleştirmen tecrübeli, anlayışlı, bir kelime ile işinin uzmanı, sanat uzmanı olmalı.."

"...bugün çalışıyorum.. Gücüm kuvvetim yerinde.. Ya yarın, bu gücü yitirsem ne olacak?.. Sana daha tuhafını söylüyeyim.. Çok çalışmak yüzünden bütün iyi niyetime rağmen ne tiyatroya, ne sinemaya gidebiliyorum.. Bu imkânsızlık, tabii bedeni yorgunluk.. Bütün gün yazıları yerlerine ulaştır, yeni yeni işler ara bul, bu ikisinden daha zoru, hak ettiğin parayı alabilmek için saatlerce işverenlerin muhasebe odalarının kapılarında bekle.."

"...yüzlerce hikaye, roman, senaryo ve tiyatro yazdım.. Kalemimden başka geçim imkânım yok.. Ama kalemimi hiç mi hiç 'daha iyi geçim için' araç olarak kullanmadım, satmadım.. Sanat çabalarım, yeniyi, doğruyu, ileriye bulmak, kendimi aşmak içindir.. Halka dönük, halktan yana bir yazarım.."

HİKÂYELERİNİN TEMELLERİ

(2. Sayfadan)

Tabii yazar okumasın demek istemiyorum. Okusun, okumasına, hiç üşenmeden, geçmiş zamanları belgesin. Ancak okudukları bilinçaltı bir sarnıç gibi olmalı, lâzım oldukça bir kova daldırır, yeryüzündeki bitkileri sular. Ama hep sarnıç dibinde kalırsa, havasızlıktan ölür. Nitekim başkasının yapıtından olduğu gibi aktarmalar yapmak kendi hikâyesini belgelemek değildir. Ve "Çorak Ülke" T. S. Eliot'un okuduklarının kompozisyonu değildir.

Bu görüşde olanların hepsi İngiltere'de oturuyor. Çağaloğlu'nda Memet Fuat da aynı şeyleri söylemiş : "Pastırma Yazı için başarılı bir kitap denemez. Selim İleri yanlış bir yolda yürüyor. Bilmediği, görmediği, yaşamadığı şeyleri anlatma özlemi onu ister istemez kitaplara bağlıyor. 'Tarih içindeki köklü varlığına', 'yerel değerlere' yönelmenin eski dönemleri anlatan kitaplara yaslanmakla sağlanabileceğini düşünmek büyük bir yanlış, bence." (Yeni Dergi, Temmuz 1971).

Selim İleri'nin vereceği en iyi yanıt bundan böyle yazacağı hikâyeler olacak.

BİZE GELEN KİTAPLAR

- Kırmızı Yel. Osman Şahin. 1971 İstanbul. Fi : 6 lira.
- Köyümden Geliyorum. Ispartalı Hakkı TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fi : 3 lira.
- Mer'a ve Yayla Davaları, Köy Orta Malları, İdari Sınır Anlaşmazlıkları. Ali Arcak, Tefik İmsel. Güneş Matbaacılık T.A.Ş. 1970 Ankara. Fi : 6 lira.
- Necip Türkçü. İbrahim Olgun. TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fi : 6 lira.
- Müslümanlık ve Nurculuk. Ali Gözütok. 1971 Ankara. Fi : 10 lira.
- Mıstık. Hüseyin Polat. 1971 Ankara. Fi : 7,5 lira.
- Malazgirt Ululaması. Fazıl Hüsnü Dağlarca. TDK Yayınları. 1971 Ankara. Fi : 5 lira.
- On Türk Romanı. Fethi Naci. Ok Yayınları. 1971 İstanbul. Fi : 6 lira.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Dosyası. A. Sadık Mertoğlu. 1971 Ankara. Fi : 5 lira.
- Planlama, Kalkınma ve Türkiye. Yalçın Küçük. Gerçek Yayınevi. 1971 İstanbul. Fi : 15 lira.
- Politika ve Ötesi. Mehmet Kemal. Uludal Yayınları. 1970. İstanbul. Fi : 15 lira.
- Parasız Yatılı. Füzûzan. Bilgi Yayınevi. 1971 Ankara. Fi : 10 lira.
- Sade Türkçe Kılavuzu. TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fi : 7 lira.
- Saygılarımı Sunarım. Yıldız İncesu. Ararat Yayınevi. 1971 İstanbul. Fi : 5 lira.
- Sonsuz Panayır. Muharrem Vakar. 1971 İstanbul. Fi : 3 lira.

DOST YAYINLARI SUNAR

Yılmaz GÜNEY'in

boynu
bükük
öldüler

Yılın Romanı

YENİ ÇIKTI 370 Sayfa, 20 Lira

resmimizin dışarıda temsili sorunu kaya özsezgin

Son yıllardaki bazı sergileme olayları, resmimizin dış ülkelerde tanıtılması sorununu bir kez daha ve aktüel bir konu olarak ortaya çıkardı. Ressamlarımızın çabalarını bir bütün açısından değerlendiren iyi niyetli kişiler için resim sanatımız son çeyrek yüzyıl içinde büyük bir aşama yapmıştır; dolayısıyla herhangi bir batı ülkesinin sözü edilir sanatçıları düzeyinde eser veren ressamlarımızı, göğsümüzü gere gere dış ülkelerde tanıtılabilir ve bu yolda gerekli propagandaya girişebiliriz. Ne var ki, bu görüşten yola çıkılarak çağdaş Türk sanatını Avrupa'nın belli başlı şehirlerinde sergileme çabaları, pek çok olumlu bir sonuç vermemiş, yankılar doyurucu olmamıştır. 1963 yılının sonlarından başlayarak, önce Brüksel'de, sonra sırasıyla Paris, Berlin ve Viyana'da düzenlenen "Çağdaş Türk Sanatı" sergisi için dış basında çıkmış olan yazılar, genellikle böyle bir sergiden batılıların bekledikleri niteliğe uygun resimler veren sanatçıların anılmasına yol açmış, bunların dışında bulunan ve serginin büyükçe bir bölümünü meydana getiren sanatçılarınsa, eleştiri üslubu içinde ve sürpriz teşkil etmeyecek bir biçimde kınanması sonucunu doğurmuştur. Dışişleri Bakanlığı Kültürel Münaşebetler Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi gibi dört büyük kuruluş tarafından organize edilen bu serginin eserlerini, özel olarak davet edilen yabancı bir eleştiricinin, **Jacques Lassaigne**'in başkanlığında bir kurul seçmişti. Yapılan eleştiriler göz önüne alınırsa, Lassaigne başkanlığındaki bu kurulun değer yargılarında "orijinallik" ve "ulusallık" niteliklerine pek itibar edilmediği, ya da bu gibi niteliklere ikinci plânda yer verilerek plastik yetkinliğin ön plânda değerlendirildiği görülecektir. Böyle bir değerlendirme yönteminin, çağdaş Türk sanatı için yanlış değil, ama eksik bir yöntem olduğunu, olaylar açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Resmin, her şeyden önce temel kavramları haklı çıkaran ve amatör- lük çizgisini kırarak gerçek bir duyarlık katına erişmesini amaçlayan her sorumlu kişi, boya dokusunun altında soluk alıp veren sanatçı tavrını,

elbette yabana atmayacaktır. Resim sanatıyla uzaktan ve yakından ilgili kavramlar, bu tavrı benimsetici bir karakter gösterdikleri ölçüde ilgiye layık olabilir. Bütün bunlar doğrudur ve birer vâkıdır. Ancak dışarıdan yabancı bir değerlendirici -son yıllardaki deyimıyla "tek seçici"- getirilmesi düşüncesine pek teşne olanların, sorunu böylece dondurup sınırlamaları, bir yerde geçerli kılmaktan uzak bırakıyor. Hem dış ülkelerdeki sergilerin, yabancı basında eleştiri konusu yapılmasını, bir türlü anlamıyor ve sanatçı onuruna yediremiyor; hem de tarafsızlığın ve bilimselliğin tek koşulunu, dışarıdan yabancı bir eleştiricinin getirilmesinde görüyoruz. Bu, eğer bir çözüme değilse, en azından bilinçsiz bir tutumdur. "Tek seçici" sorunu, bizce iki yönden sakıncalıdır: Türk sanat geleneğiyle, çağdaş Türk sanatının sorunlarıyla doğrudan doğruya ilişkisi olmayan yabancı bir seçici, yanlışlara düşebilir; nesnel davranmak pahasına birtakım olumlu gözlemleri ihmal edebilir. Çünkü somut çevre ve yaşamakta olan hayat, onun için bir ölçüde yabancıdır. Resme, dış çevreden yansıyan objelerin doğruluk ve yaşanırılık derecesini yanlış saptayabilir. Ya da bunun tam tersi olabilir: "orijinal" lik niteliği, "benzemez" lik açısından ön plâna çıkarılabilir. Bu durumda, folklor karakterini isticmar eden bir kompozisyon, çağdaş Türk resminin temsilcisi olarak sunulabilir.

İkinci sakınca, geleneksel ve çağdaş Türk kültürünün onuruyla ilgilidir. Aslında kendi değerlerini seçme ve yüceltme hakkını kendinde göremeyen ve bu nedenle batı kültürünü karşısında duyulagelen eziklik duygusunu, değerlendirmeye plânında da sürdüren bir anlayış, Türk sanatını temsil etme hakkına sahip olamaz. Bu, olsa olsa köhne bir Tanzimat kafasının işi olabilir. Tanzimat kafasının, ülke gerçekleriyle çelişen yönleri ise bilimsel olarak belgelenmiştir.

Bizi, kendi yargılarımıza yabancı kılan nedenlerin, sık sık öne sürüleni, tarafsızlıktan sapılacağı, sanat-dışı ölçülerin, değerlendirmede kullanılacağı kuşkusuzdur. Bu kuşku yersiz değildir. Özellikle yurtiçi resmî sergilere girecek ve ödül kazanacak resimlerin seçiminde, bu türlü

sanat-dışı ölçüler sık sık kullanılmıştır. Batılı kavramların kopyacısı olmak yerine, batılı usûllerin uygulayıcısı olmayı becerebilirsek, bu sâkıncanın kökünü kazımak işten bile değildir. Bu becerinin üstesinden gelmekte bir hayli geciktiğimiz içindir ki, devlet sergilerinin çağ-dışı uygulamaları süregeliyor ve yapılmakta olan eleştiriler kulak arkası yapılıyor. Ama gene de, bu ve benzer sergilerin düzenlenmesinde karşılaşılan yanlış uygulamalar, eleştiri ahlâkı açısından, giderek bir "umumî efkâr" yaratabilir ve namuslu aydın tavrı üzerinde beklenen yankıyı yapabilirse, sonuçta kazançlı sayabiliriz kendimizi.

Yanlışlıkların ve ters değerlendirmelerin temelinde indiğimizde, asıl sorunun, geniş topluluklarla Türk sanatçısı arasındaki diyalogun henüz yeterince kurulmamış; resmin çağdaş sesinin henüz inanılır biçimde yayılmamış olmasında bulunduğu görülecektir. Yetkili kurumlar ve ilgili kişiler, resim denen olayı, dar bir çevrenin yargılarına ve beğenilerine göre kısır programlar halinde düzenledikleri için -ve daha başka nedenlerle- plastik sanatlar, bir türlü, kültür sorununa dönüşemiyor. Geniş anlamda kültür sorununun bir parçası haline gelemiyor. Ressamlarımızın bir bölümü, kendilerini "hüda-yi nâbit" gibi, yerdan bitme varlıklar sanıyor; çevre ve gelenek faktörlerinden tüm sıyrılmış olarak, birtakım günübürlük öykümleri sürdürmekle köklü bir kişiliğe ulaşacaklarını sanıyorlar. Bu sanının olumsuz örneklerini sergi salonlarında sık sık görmek mümkün. Köklü bir kişiliğin, her şeyden önce kararlı tesbitlere, ince ve duyarlık yönü kuvvetli gözlemlere dayanması gerektiği, çoğu kez unutuluyor, ya da ihmal ediliyor. Bu ihmalin yaygınlaşması ve amatörcü eğilimlerin zaman zaman geçerlik kazanmasında, kısır programlarla işi yürütmek isteyen yetkili kurum ve kişilerin olumsuz katkıları geniş rol oynuyor. Oysa akıldan çıkarılmaması gereken gerçek şudur bizce: Batı ülkelerine kabul ettirme iddiasında olduğumuz sanatçılarımızı, önce kendimiz kabul etmeli, geniş çevrelerin malı yapmalıyız. İçinde yaşadığı toplumdun ve geleneksel değerlerden kopuk sanatçıların, batılı çevrelerde "hüsn-ü kabul" göreceğini beklemeyelim.

Bu konuda karamsar olduğumuzu sanmıyoruz. Bütün ters uygulamalar ve olumsuzluklar bir yana, çağdaş Türk resmini dış ülkelerde temsil etme hakkına sahip sanatçılarımız -sayılı da olsa- yok değildir. Yurt dışına gönderilecek bir sergiyi, nicelik yönünden doyurucu olacağı gerekçesiyle kabarık sayıda sanatçılardan oluşturmak yerine, bugüne kadar uzanan kişilikleriyle istikrarlı ve bilinçli bir yol izlemiş bu sayılı sanatçıların seçme eserlerinden derlemek, böylece nitelik yönünü ön plânda tutmak, daha doğru olacaktır. Kuşku yok ki, bu bir değerlendirme sorunudur. Sorun'un temeli ve ayrıntıları üzerinde ortak görüşlere varmadan, ortak noktalarda birleşmeden, tutarlı bir derlemeye ulaşmak mümkün olamaz. Yukarıda sözünü ettiğimiz 1963 yurt

dışı sergisi, temel ilke olarak, "1923-33 yıllarından bugüne kristalleşen akımlar çerçevesi içinde" (1) yüzotuz parçaya yakın eseri bir araya getirmekle beraber, dış basında ilgiyi üzerlerinde toplayan resimler, genellikle bizim toprağımıza ilişkin resimler olmuştur. Bu gerçek, Türk resmini "akımlar çerçevesi" içinde değerlendirmenin, böylece klâsik bölümler dışında kişilikçi ayrıntılara inmenin sâkıncalarını ortaya koyuyor. Çünkü bu ayrıntılar, özlü çıkışlara öncelik tanıyan ve yerel değerlere bağlanmış olan sanatçıların seçilmesine ortam hazırlayacak ayrıntılardır.

Bu değerleri, sanatçı mizacına uygun yorum biçimleri halinde evrensel dünyaya mal etme çabası taşıyan sanatçıların oluşturacağı karma bir sergi, çağdaş Türk resmini dış ülkelerde temsil yetkisine bütünüyle sahip olabilir.

(1) Akademi Dergisi, sayı : 2, 1964

DÖKME SÖZLER

".. Yalnız figürlerin bağdaştırılmasında bir sıkıntı seziliyor. Belki ressamın vermek istediği tesir de bu.. Yani konusunun sıkıntısını desenine de aktararak seyircinin huzurunu bozmak."

"Yeni Gazete", 17 Şubat 1971

"... Eloğlu'nun sergisi resmin kurallarını yerine getirmesi bakımından önemli bir sergi niteliğini taşımaktadır... Paleti gerçek bir merceğe, bir büyüteç gibi kullanmaktadır. Mevsim başına rağmen görülmesi gereken bir sergi olduğunu söylemek yerinde olacaktır."

"Ortam", 13 - 20 Eylül 1971 sayı : 16

"Türk sanat tarihinin şu iki oluştan birinin doğru olduğunu göstermesi gerekiyor :

1. Türk heykelticiliği primitifçilik devrinden geçip sürrealizm devrine girmiştir.

2. Türk heykelticiliği sürrealizm karakterini taşıyan bir çok eser vermiştir. Ancak bunlar şimdiye kadar tanınmamıştır."

"İ. H. Baltacıoğlu, "Türk Plâstik Sanatları", Milli Eğitim Basımevi, 1971".

"Soruyorum : Eğer dünyada sürrealizm diye bir resim çıkışı varsa, bu çıkış Rönesans'tan beri meydana çıkan değerlerin en sonucusu, en büyüğü ise, sürrealizmin önderi kimdir? Biz Türkleriz."

"İ. H. Baltacıoğlu, "Türk Plâstik Sanatları"

"Garp'da kendini bulmak için çırpınan resim, heykel sanatları bugün iki yolda kendilerini aramaktadırlar. Biri figüratif, biri de nonfigüratif dedikleri yeni resim, heykel anlayışı. Her iki anlayış da Garp plâstik sanatlarının Rönesans geleneklerinden kopup Türk geleneklerine yaklaşmakta olduklarını göstermektedir."

"İ. H. Baltacıoğlu, "Türk Plâstik Sanatları"

Plâstik sanat sayfalarımızda sürekli olarak yazı yazacak arkadaşlarımızdan **Orhan Taylan** ve **Turgay Gönenç**'in yazılarını gelecek sayımızda bulacaksınız.

“SAFSATA-İ GURGUR..” (1)

fahir aksoy

S

Stefan Luchian ve Avni Lifij : Çok sayın profesör - ressam - yazar Nurullah Berk, yeni çıkan Sanat (sanat gazetesine uzun ömürler diler, selâmlarız) gazetesini, “Stefan Luchian ve Avni Lifij” adlı yazısıyla takdim ediyor ve “Bu dört sahifanın ilerde sekiz, onaltı, yirmi dört olmasını..” diyor. Biz de bu dileğe katılır hatta 32, 48, 66 sahife olmasını temenni ederiz. Bu yazının biçimsel ve her telden dem vuran örneğin ‘Romen’lerden gelen kitapları müzeye devrettiğine’ dair bölümlerini kendilerine ve yazı kurulunun sağduyusuna bırakırız. Bizim değinmek istediğimiz plastik sanatlarla ilgili genel sorunlara dair yersiz bir iki iddiasıdır.

Ulu profesör şöyle buyuruyorlar : “...Çünkü zerrece kuşku yok, Türkiye plastik sanatları sevmiyor..” Hoppala! Önce bu tümcedeki bir dil yanlışını düzeltmekle işe başlayalım sonra da nereden “nazil” olduğu bilinmeyen düşüncesi üzerinde duralım. “Türkiye” sözcüğü tüzel kişiliği olan bir varlığı belirlediğine göre bireysel bir davranış olan sevmek ya da sevmemek fiilini uygulaması olanaksız.. Üstad herhalde Türk’ler demek istiyordu. Sayın Bay Nur’un daha buna benzer “..edebiyat, dergileri, tarihçi ve dene-mecileri, kongre, seminer ve toplantılarıyla hayli egemen.” gibilerden hem sentaks, hem de anlam yanlışları olan tümceleri yok değil. Neyse bu ilkokul yanlışlarını bir yana bırakalım. Bay Nur, Türk’lerin plastik sanatları sevmediğini yazıyor. Acaba bu kaniya nasıl varmış? Açıklamıyor. Anket mi yapmış? Uzun yıllar vatan yüzeyinde ve derinliklerinde bilimsel incelemelere mi girişmiş? Hiç çıkmadığı İstanbul’dan yola çıkarak ayaklarında demir çarıklar, elinde bilim asası yurdu karış karış gezip ve de kütüphaneleri devrettikten sonra mı kanıtlara sahip olabilmiş? Yoksa Fındıklı’da, müzenin üşüten çini sobaslı odasından uzaklaşıp Akbank’ın kaloriferli bina-

sının rahat koltuklarında “temaşa” ettiği Anadolu yakasından esinlenerek mi bu “hük-m-ü-âliye” vasıl olmuş? Anlaşılır gibi değil.. Şimdi ben de onun gibi bir çıkış noktasını kendime seçerek “Türk’ler, plastik sanatları Uygur’lardan beri tarih boyunca sevmişlerdir’ desem aynı yanlışla düşmezmiyim?

Üstad ucundan kan damlayan kalemimi yürütüyor : “..Oysa Türk vatandaşı plastik sanatları insanı nitelikteki plastik sanatları kültür heybesine atmamış..’ Ya ne yapmış? Üstadın mantığına göre, (yani mefhum-u muhalifine nazaran) **insani nitelikte olmayan** plastik sanatları heybe-ye atmış.. Hadi bakalım çık çıkabilirsen işin içinden.. Sayın profesörün Türkleri küçümsediğini, kötü bir sanı altında bıraktığını görmezlikten gelirim ve “kasdi yoktur” diyelim ama birbirini kovalayan gramer, anlam, mantık yanlışlarının çokluğuna ne buyrulur? Herhalde bir bunalım geçiriyor. Öyleyse, acil şifalar diler, bitkisel fosforla B vitaminini eksik etmemesini öğütleriz.

Curcuna : Akrabam, kadim dostluğumun yakın tarihten kalma nişanlarını “haiz” sayın yazar-ressam Bay Eşref Üren aynı dergide Curcuna adını verdiği (yazının içeriğine göre bizce de uygun kaçan adından ötürü kendilerini tebrik ederiz) bir yazı kaleme almış. Yazısını bitirirken şu bilinmeyen gerçeği de ifşa ediyor : “Bizim yeniliğimiz bize göre bir biçimde olmalı, hazır elbise niteliğindeki sanattan kaçınmalı, sakınmalıyız..” Bay Üren’in bu tümcesi bize ilk önce bir atalar sözünü ansıttı : “Hocanın yaptığına değil, dediğine bakın”. Çünkü sayın Üren, dönemini yitirmiş bir Fransız okuluna bağlı resim yapmış ve yapmaktadır. Kişisel katkılarını da taşıyan yapıtları tatlı, güzel ve sevimidir. Neki altındaki imza söz gelişi Mösyö Matis Bonar (yabancı kelimeleri türkçe okuduğu gibi yazıyorum) olsaydı kimse şaşmazdı. Demek istediğim “hazır elbise niteliğindeki sanattan kaçınmalı, sakınmalıyız”.

Sayın Bay Eşref Üren kuşak arkadaşı Nurullah beyefendi gibi bir çok dil ve gramer yanlışları yapıyor. Resimde olduğu gibi yazıda da “amatörlüğün saygılı sınırları içinde kalmayarak” kurşığında kalan nesnel olma özentsine kaptırıyor kendini.. Bir iki örnek de ondan verelim : “Evlerin kafesleri arkasından namahremlerin ut ve yanık sesleri gelirdi” İnsandan ut sesi çıkmıyacağına göre tümcenin doğrusu şöyle olacaktı “Evlerin kafesleri arkasından ut ve namahremlerin yanık sesleri gelirdi.” “Madmezel” sözcüğü türkçede matmazel olarak kullanılır bu nedenle de böyle yazılması gerekir; dile böyle girmiş çünkü.. Ben dilci değilim ama iş başa düştü. Bir başka örnek : “Resmin kuralları icrası daha kolaylarına gitmiş olacak ki hücum müzikten furya halinde resme dönmüştür.” Anlayan beri gelsin.. “Resmin kuralları icrası..’ ne demek ki? “Karineler ve tefsirlerle” daha önceleri müziğe eği-

(1) safsata-i gurur = Boş sözlerle gürültü çıkarmak.

PICASSO 90 YAŞINDA

Geçtiğimiz ay içinde, çağımızın sözü en çok edilen sanatçılarından biri, belki de başlıcası olan **Pablo Ruiz Picasso**, 90 yaşına bastı. 1896'dan bu yana sürekli bir biçimde çalışan ve çağdaş yenilikçi sanatın öncülerinden biri sayılan Picasso'nun 90. yaşı dolayısıyla, Fransız dev-

lim duyulmuş iken şimdilerde kolay geldiği için resme döndüğünü söylemek istiyor zahir, dedik. Kim bunlar? Türk ulusu mu? belli değil.. 20-30 köşk sakini ile 50-60 ut dersi alan kişi Türk ulusunu, hele Anadolu'yu hiç ırgalamaz. Ölçü olarak salt İstanbul alınmış. Peki % 90 ınını kapsayan Anadolu halkı ne yapmış? Halk resmiyle, sazıyla, sözüyle onlar ne etmiş? Bu soruların yanıtlarını bulamazsınız. Kaldığı büyük şehirlerde resme değil, müziğe büyük eğilim duyulmaktadır. Hani tepeden tırnağa yanlış iş derler ya, tam ona örnek gösterilecek bir görüş.. Kızmaca yok Bay Eşref, gerçekler acı da olsa kabul edilmelidir. Bir toplumun musikisi ya da resmi üzerinde durulmak istendiğinde bir bölümünü ele almak yeterli olmuyor; bütün olarak incelenir, araştırılır, kültürel, tarihsel, ekonomik, sosyal koşullar ve ilişkiler gözden geçirilir ve sonra bir yargıya varılır; şipsakçılık geçerli değil..

Gelelim otodidaktlara karşı hırçın çıkışına.. İki iki daha dört edercesine çözümlenmiş bu konuya akıl almaz biçimde hücum geçişi insana

let başkanı Pompidou'nun emriyle Louvre müzesinde sanatçının eserlerinden oluşan önemli bir sergi düzenleniyor. Böylece ilk kez, yaşayan çağdaş bir sanatçının eserlerini kapsayan geniş bir sergiye Louvre'da yer ayrılmış oluyor.

Picasso, ilk belirtileri, geçen yüzyılın sonlarında **Cezanne**'in resimlerinde görülen **Cubisme** akımını doruk noktasına ulaştıran ve bu yolda en ilginç eserleri ortaya koyan sanatçısıdır. Ne var ki, bu noktaya gelmeden önce, sanatı, birbirini bütünleyen değişik evrimler geçirmiştir. Mavi dönem (1901-1904) ve Pembe dönem (1905-1907) resimlerinden sonra asıl kişiliğini buldu. 1904'de kesin olarak Paris'e yerleştikten sonra **Matisse**, **Derain** ve **Braque**'la tanıştı. 1907'de Cubisme'in ilk olgun eseri diye tanınan "Avignonlu Kadınlar"ı boyadı. Ünlü koleksiyoncularla ilişki kurdu. Cubisme akımının çözümleyici (analitik) ve bütünleyici (sentetik) görünümünü eserlerinde uyguladı. 1920'lerde tuvalerinde neo-klasik denebilecek bir anlayışı yansıttı. 1936'da İspanya iç savaşı başladığı zaman, ülkesi olan İspanya'ya geçti. Franco'ya karşı Cumhuriyetçiler safında savaştı. 1937'de bu korkunç iç savaş konu edinen ünlü eseri "Guernica"yı yaptı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında tekrar Paris'e döndü. Siyasal tutumunu belirledi. Güney Fransa'da Vallauris'de seramik çalışmaları yaptı. Çeşitli Bienallere ve sergilere katıldı. Desenleri, tabloları, seramik ve heykelleri, geniş bir alana yayıldı; erişilmesi güç bir üne ulaştı. Ulusal Modern Sanatlar Müzesinde kendisine özel bir salon ayrıldı. Bir çok büyük kentlerin müzelerinde eserleri yer aldı.

Not : **CUBISME (KÜBİZM)** : Dış dünyadaki objeleri, kare, küp, silindir v.b. gibi geometrik biçimlere dönüştürerek resmeden sanat anlayışı. Bu yolda çalışanlara kübist ressamlar denir. İzlenimci (Empresyonist) anlayışta tepki olarak doğmuş ve öncülüğünü Fransız ressamı Cezanne yapmıştır. Cezanne'a göre doğadaki her şey, silindir ve kürelerden meydana gelmiştir. Bu akımın en ünlü sanatçıları, başta Picasso olmak üzere, **Georges Braque**, **Fernand Léger** ve **Juan Gris**'dir.

ister istemez "tahtında müstetir" başka nedenler aratıyor. Gizli bir kinin yansıması gibi geliyor.. Belki yanlış bir yorum ama başka iler tutar yanı yok. Lârüslerde, sanat tarihlerinde yer almış, eserleri dünyanın bütün sanat müzelerine, özel koleksiyonlara girmiş, öncülük (avan gard) niteliğini cihana ispat etmiş otodidaktların yadsınması, güneşi balçıkla sıvamaya kalkışmak olur. Bu Donkişot çıkışa gülüp geçerken şunu da belirtmek isterim. Dünyanın hiç bir okulunda sanat öğretilmeyeceğini ve öğrenilemeyeceğini bilmelidir. Tanımlanması insanlık tarihi boyunca yapılamamış olan sanat ancak güzellik gibi sezilerle elde edilebilen bir yaratıştır. Okullarda olsa olsa zanaatlar öğretilir okadar. Onun yararlı yönü olduğu kadar zararlı yönü de vardır. Kişinin yeteneği, inadı ve iradesi kavi değilse öğretilenlerin dışına çıkamaz ve koşullanır. Sağır Sultanın bile bildiği bu gerçekleri "sailfilmenan" hastalığına müptelâ kişilere iletebilmek için tekrar zorunda kalıyorum..

OKUR İÇİN RESİM NOTLARI

dost

Resim sanatı, çizgi, biçim, renk ve ton adını verdiğimiz öğelere dayanır. Kullanılan tekniklere göre, bu öğelerden biri, ya da birkaçı ağır basar. Hangi malzeme ve teknik kullanılırsa kullanılsın, genellikle bir resmin başarılı olabilmesi, öğeler arasında bir bütünlük sağlanmasına ve kişisel bir tavıra sahip olmasına bağlıdır. Bir resim, ya doğrudan doğruya dış gerçeğe, yani tabiata dayanır, oradan hareket ederek kişisel sentezlere varır; ya da bunun aksine, dış gerçek yerine iç gözlemlerden esinlenir, resmin temel araçları olan renk ve çizgiye dayanır. Birinci tür resimlere somut (concret), ikinci tür resimlere ise soyut (absrait) resimler adı verilir. Dış gerçeğin hareket eden konulu ve somut bir resim gibi, konusuz ve soyut resim de, sağlam bir kompozisyon bilgisini, köklü bir resim deneyimini gerektirir. Bunlar olmaksızın, bir resim başarılı sayılmaz. Herhangi bir resmin, yalnızca "hoşa gitmesi", değerlendirme için ölçü olamaz. **Lionello Venturi**, bu konuda şöyle diyor: "Binlerce yıllık geleneği olan ve bazı büyük dehaları meşgul eden sanat tartışmaları, sübjektif tercihlerden kurtularak, bu tercihleri de gözönünde bulundurmak suretiyle objektif hükümlere varmağa, yani, hükümleri için objektif normlar bulmağa çalışmaktadır. ("Resim", 1954). Devam ediyor Venturi: "O halde 'bu tablo benim hoşuma gitti' sözü ile 'bu tablo bir sanat eseridir' sözü, apayrı iki karakterde sözlerdir. Birincisi sübjektif bir hüküm olduğuna göre, ne yanlış olduğunu söyleyebiliriz, ne de doğru olduğunu. Halbuki ikincisi objektif bir söz olmak iddiasındadır. Bu, resimde sanat vasfının mevcut olduğunu kabul etmektedir. O halde, zaruri olarak ya doğru yahut yanlış bir söz olacaktır. Bu takdirde hükmün haklı olduğunu isbat, aksi halde yanlışlığını kabul etmek gerekir."

Öyleyse bir eserin sanat değerini ölçüp anlayabilmek, yani sübjektif (öznel) yargılardan uzaklaşmak için, birtakım değerlere sahip olmak şarttır. Venturi bu değerleri, haklı olarak **artistik bir hassasiyet ve teknik**

bir kültür diye adlandırıyor. Her sanat meraklısının ve resim seyircisinin, bu iki değeri kişiliğinde toplaması mümkün olmadığına göre, asgari niteliklere geniş toplulukların sahip olabilmemesini sağlamak en doğru yoldur. Nedir bu asgari nitelikler? Resim sanatının, dış dünyanın ve tabiatın basit bir kopyası olmadığını bilmek, renk ve biçim dünyasıyla ilişki kurmanın yollarını aramak.. Aslında, çok sayıda resim görmek ve bu alanda temel kültürü edinmekle, resmin özel bir ifade yolu olduğu ve her şeyden önce kişisel bir "yorum"a dayandığı anlaşılır. Önemli olan bu anlama varmak ve "resim dili"yle özdeşlik kurabilmektir. Bu özdeşlik, geniş topluluklara mal olduğu ölçüde, resim sanatı halkın hayatına karışır ve değer ölçütleri içinde asıl kimliğini bulur.

Desen

Resmin temel öğelerinden biri, belki de ilki **desen**dir. İyi bir resim, sağlam bir desene dayanır. Genellikle üç çeşit desen vardır: 1) Doğrudan doğruya çizgiye dayanan ve üçüncü boyutu ihmal eden desen. Bu çeşit desenlere ilk çağda Mısır, Yunan, Hitit ve Uzakdoğu sanatlarında rastlanır. 2) Hem çizgi, hem açık-koyu yardımıyla yapılan desenler. Böyle desenlerde, **sanatçı üçüncü boyut**, yani derinlik dediğimiz perspektifle ilgilidir. Eşylarda hacim etkisi hâkimdir. 3) Çizginin ikinci plana atılarak, açık-koyu yardımıyla yapılan ve ışık-gölge etkisi elde edilen desenler.

Renk

Resme mal olan boyalara **renk** adı verilir. Renkler, sıcak-soğuk farklarına ve açık-koyu nüanslarına göre bölümlere ayrılırlar. Boya resim dediğimiz renkli resmin de çeşitli tekniklere göre yapılanları vardır. Boya, ilk kez tarih öncesi mağaralarının duvarlarını süsleyen resimlerde kullanılmıştır. Fransa'daki **Lascaux**, İspanya'daki **Altamira** mağaralarının duvarlarında gördüğümüz bu tür resimler, insanoğlunun resim olarak elinden çıkan ilk eserlerdir. Boyalı resimler içinde, en dayanıklı olanlar **fresk** tarzında çalışılan resimlerdir. Bunun dışında **paster**, **guaş**, **tempera**, **suluboya** ve **yağlıboya** gibi renkli resim çeşitleri vardır.

Kompozisyon

Resim içinde yer alan biçimlerin dengeli ve ölçülü olarak yerleştirilmesi anlamına gelir. Bu denge ve ölçü, genellikle geometrik biçimler yardımıyla elde edilir. İyi kompoze edilmemiş biçimler, resmin başarı düzeyini olumsuz yönde etkiler.

BİZE GELEN KİTAPLAR

- Türk Silâhlı Kuvvetleri ve Aşırı Sol. Tayfur Ketenci. 1971 Ankara. Fi : 5 lira.
- Tadı. Ali Rıza Ertan. Özgür Yayınevi. 1971 Aydın. Fi : 6 lira.
- William Harvey. Norman Wymer. Çambel Yayınları. 1970 Ankara. Fi : 4 lira.
- Yerbilim Terimleri Sözlüğü. TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fi : 6 lira.
- Yapım İyeliği Terimleri Sözlüğü. TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fi : 8 lira.
- Zor Zaman. Metin İlkin. Yücel Yayınları. 1971 İstanbul. Fi : 6 lira.

Sayın Bay Eşref Üren'le kişisel sataşmalar, lâf kaydırmacalar, kinler bir yana bırakılır da **salt fikir alanında kalınırsa** tartışmadan yarar doğacağını sanırım. Böylece kişisel dostluklar da yürürlükte kalır.

Sayın Üren'den bir de ricam var : konuyla ilgili kişi isimlerini açıklamaktan, ortaya somut olaylar koymaktan korkmasın, çekinmesin... Erce yiğitçe, açık-seçik olarak sorunlara değinsin. Kalem sahiplerinin, düşün adamlarının yürekliliğine, içtenliğine, kendi deyimleriyle dıştanlığına daha uygun düşer ve de yazarlık şerefine katkıda bulunur.

KÜLTÜR EROZYONU

(1. sayfadan)

Bugün örnek olarak plastik sanat dallarını alacak olursak, ne devletin ne herhangi bir kurumun, üniversitenin, müzenin, fabrikanın, şirketin ve derneğin elinde sanatçıların başarı ve profesyonellik dereceleri ve yapıtlarının toplamına göre bir envanteri vardır. Bu eksikliğin toplumun diğer iş alanlarına da yansıdığına eminim. Bu açıdan, gerek yurdumuzda açılan, gerekse gizli veya açık dışarı yollanan sergiler, dış ülkelerde yaşayan sanatçıların başarıları, kaç kişi olup neyin pahasına çalışıp geçindikleri, resimlerinin hangi müzelere ve koleksiyonlara alındığı gibi bir sürü soru bugün için karşılıksızdır. Çağdaş sanat eserlerini düzenli ve hierarşik bir biçimde değerlendirmeyen bir toplumun yarını 'Ortega Y. Gasset' nin dediği gibi barbarlıktır. Ölçüleri böylesine bilinçsizce bozmaya yönelen bir yönetimler silsilesinin elli yıl sonra imdadına ne iznik çinileri ne de Mimar Sinan yetişebilir.

Batının sanat ürünlerinin bilinçsizce taklit edildiği bir ortamın bir dereceye kadar her zaman var olduğunu kabul ediyoruz. Fakat bu taklitçiliğin yanısıra sanat ürünlerinin batılı bir anlayışla nesnel ve dürüst bir biçimde değerlendirilmesinin Osman Hamdi Beyden bu yana ilerlememesinin nedenleri pek aydınlığa çıkmış değildir.

Bugün Türkiye'de genç sanatçıları değerlendirecek ve onların işlerinde ilerlemelerine sebep olacak ne bir "Modern sanat müzesi" ne de gerçek bir Halk Sanatları Müzesi vardır. Sokaktaki vatandaşın yabancı sanatçıların yapıtlarını görebileceği bir galeri, bir müze veya bir yabancıların modern akımları izleyebileceği toplu bir gösteri veya bir katalog bulunamaz.

Sanatçıya sözümona ilgi duyan kişiler ve hâkim çevreler gerçekte Türkiye'de kültürel bir nihilizm ve kökü ondokuzuncu yüzyıla dayanan bir sanatçı anlayışı içindedirler. Sanatçı onlar için "kendi esrarlı dünyası içinde zembille inmiş kabiliyetiyle ve dehasıyla herşeye göğüs geren, ezildikçe coşan, unutuldukça üreten, işinden kazanırsa şımaran, fazla desteklenirse bozulan acaip bir varlıktır." Bu görüş yarı semirmiş çevrelerde o kadar yaygındır ki sanatçılar bile etkilenerek inanmaya başlamışlardır nerdeyse...

Bazı sanatçıların halkla zaman zaman yeteri kadar Dialog kuramaması yaptığı işin özü ve biçimi açısından eleştirilebilir. Fakat özlü bir sanatçının pratik açıdan resimlerini yayması yazılarını kendi başına basması dünyanın hiçbir yerinde olmamıştır. Hele kitle kültürünün hızla yayıldığı bir çağda sanatçının görevi dolaylı olarak bu kültürün tavanını yükseltmektir, ama o teknolojiyi eline geçirebileceğini sanmak abestir. Onun için sanatçının eleştirilip değerlendirilmesi ve tanıtılması uygarlık iddiası olabilecek her toplumda başkalarına düşer. Ve bunun uygarca ya-

pılmaması da kültür erozyonu dediğimiz olayı hızlandırır ve sanatçıyı yok eder.

Bizce sanata indirilebilecek en büyük darbe bazı kıpırdanmaları, gelişmeleri ve geçmişteki başarıları yok farzetmekle ve tanınamakla olur. Bu keşmekeş ve ilgisizliğin en korkunç tiranların baskısından daha yokedici olduğuna inanabiliriz.

DOST YAYINLARI SUNAR
Hazırlayan ve Çeviren : Özdemir İNCE
BULGAR ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

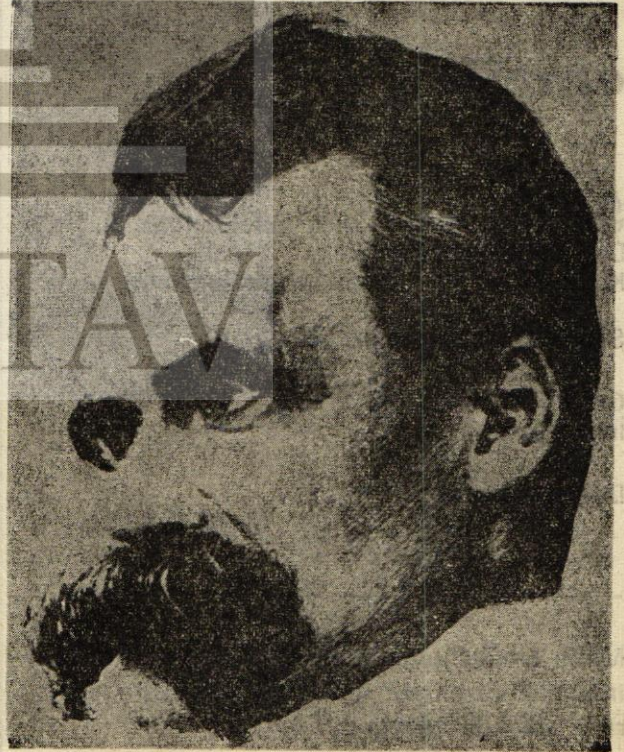
36 ozan, 110 şiir, 7,5 lira

Bedii DEMİR SEREN
KUTSAL ÇİLE

hikâyeler, 5 lira

ÇIKTI

Can Alkor'un çevirisi
1970 T. DİL KURUMU ÖDÜLÜNÜ
KAZANAN KİTAP

NIETZSCHE
ECCE HOMO 7,5 LİRA

emzik

Su dağı emziliyor akça bulut altında
Dağ da suyu a çocuk
Köstebekler yavrularını emzirmez gibimize
geliyor

Sanki binbir memeleri yok.

Gele gele insanoğlu
İnsanı emziliyor.

Doğrusu bu.

Metin ELOĞLU

Metin Eloğlu'nun son şiirleri, Orhan Peker'
in kapak düzeni ve Ara Güler'in fotoğrafla-
rıyla yakında çıkıyor :

DİZİN

Güney Yayınları, P. K. 1353 - İSTANBUL

ince su

İncecik bir suydu önceleri
Akşamları ufacık böceklerin indiği.
Her kim çevirirse onun bahçesine
Akardı
Hiç düşünmeden neden çevrildiğini
Ve neden akamadığını şöyle gönlünce.

Gel zaman git zaman
Kemire kemire
Hüznün şurasından burasından
Bir faydalı kuşa döndürdü hüznü
Ve salıverdi gökyüzüne
Dileği kursağında.
Selâm eyledi dağa taş
Selâm eyledi bulutlara
Ki birleşelim
Ki gönlümüzce akalım akılacak yere.

Dağ aldı selâmı ikiletmedi
Bir ince çeviklikle
Bir usta ozana yaraşır
Tavrını takındı
Suyunu saldı
İnce suya.
İnce su şöyle bir silkindi
Yatağını yaydı
Militan konuğuna

Ve beklediler gökpostasını.

Gök kariyla yağmuruyla
Katıldı ince suya
Ve başladılar akmaya
Süpürerek faydasız
Hayını.

Bunca sömürülmüş ince su
Dalgın su
Nasıl olduysa çoğala çoğala taşkın
Bu eylem bu güzelim akış
Öteki sulara da anlatılsın.

Ruşen HAKKI

adam

©raları çevreleyen dağlar şimdi dumanlandı
Gidenler gelmeyince
Yaşlılar
Sönmüştür dedi ışıkları haber beklenen yerin

Evet
Dinlerken geceyi seven
Dinleyen geceyi seven
Bizim olan o ülke
Saati durdurmuş
Çocukları adına
Ufkun denizi tuttuğu çizgide
Ve
Nahirin
Kar evinin süslediği kasabalarda
Çağrıya dönüştürmüştü hüznü

Doğru aşk da küs
Oysa selâmdı
Bakışı gül yaprağı bir kızın gözlerinde

Kent girişleri yol ağızlarıdır
Toza bulanmış çocukların
Taşıt adamlarının
Susup
Sigara sarıp çay içip
Düşündüğüdür
Acısını boz bulanık suların
Acısını sessiz gelen haberin
Yüksük çiçeğinin
O haber ki müthiş
Onun getirdiği duygu
Bu çağı simgeliyecek

Gene de bitti bilinsin sarnıcımızda su

Ay hep bakacak ona varılmış olsa bile
Çünkü adamdı

Arzuları soluk gibi yakın
İnsanları elle tutmuş gibi sert
Yanında yakınında duyan

Bakıp gülümsiyendi
Yalnız o bilirdi
Bir kere daha başlamanın yerini zamanını
Der di
"Tetik olmayı getirirken düşman
Öfkem de alakoyamaz beni
Ağırırma gidiyor toprağına ihanet eden
Kim inanır ki buna
Kuşlar tanışıp sevişmesinler
Bizim ülkemiz
Bıraksın sularına kendini
Hiç sevmediği bir nehrin
Kaptırayım asâmi kış gecesine
Kepeneğimi kurda

Ülkesi ve aşkı olan biriyim ben
Uykusunu ertelemiş"

Belki bu hayat bir çağlayandır
Yasaklanmış sözcükler yöresinde
Sürdüğü için ünlemeyi
Bir otuz yıldır en az
Babalar koyulttular sohbeti
Ölmek
Bir iştir işler içinde

Kimbilirdi O'ndan önce

Başladı sanılsın gece

Her bir şey adını ararken hâlâ
O bulmuştu
Şimdi dağlarda dumana karşın
Yaşlanmış arkadaş gömütlerine
Ölümü onuru ve sorumluluğudur
Görüntüsü güzel bir adam olduğu
Bekçisi bildiğiniz yiğitliklerin
Sever kendinden vermeyi yani çoğalmaya
Kaval sesinde parlıyan çimeni
Anısı içten ve yürekli oluşudur
Öğrenmiş usul usul okşamayı
Vadiyi meşelikleri yaşamayı
Gücü gençliği ve esirgemezliği
İnancı ülkemizin çok güzel olduğu
Bir ülkemiz olduğu içindir yorgunluğu

Varsın dönmez sansınlar yorgun düşen adamı.

Veysel ÖNGÖREN

mesut özdemir ile öbürlerinin ölümü eşit aydın katliamı ya da entellektüel kayımı ayhan hünalp

Evet arkadaşım, benim karagözlü, bir deri bir kemik arkadaşım. Sigarasını dudağından düşürmeyen, onu içmeyip yiyen, akşamları bir kahdehçik rakısını yudumlamadan, elli sayfa okumadan uyuyamayan arkadaşım, merhaba! Sen Babıaliyi bir nikotin gibi içine çeke-çeke ve bizim yokuştan bıkararak, kendi-kendini yiyerek gittin. Bu gidişinde, boşlukta sallanıp-sallanıp duran, çakılacak bir köşe bulamayan bir çilekeş neslin alını yazısı, kaderi vardır.

1955, 1956, 1957 yıllarının sonbaharlarında; Bandırma'da havaüssündeki napal atışlarından,

1959 da Menderes'in Kırşehir ve Adana gezilerinde konuşarak sabahladığımız gecelere kadar; beygirler gibi sırtlarındaki yüklerin altında ezilen hamalların ropörtajını vermek için, onlar gibi sırtına arkalık takarak çalışmana kadar, bütün isyanının, bütün tevekkül ve mertliğinden şimdi ne kaldı? Sen ki yazılarını en diri, en berrak Türkçeyle veren, bu yüzden zaman-zaman Ahmet Emin Yalman'dan "Gazete lisanı bu değildir!" diye papara yiyen, buna rağmen direnen, yolundan dönmeyen, "Gazetelerin ayrı, dergilerin ayrı, halkın ayrı dili olamaz. Bir tek dil vardır, o da Türkçedir!" diyebilen mert bir gazeteciydin. Modern anlamdaki sendikacılığımızın temellerini eşeliyenler, senin emeğini daima orada göreceklerdir. Eski gazete koleksiyonlarına kazara dalacak bir iki "Basın Tarihçisi" oradan kendilerine el sallayan, göz kırpan yazılarını görerek ayağa kalkacaklardır. Büyük bir gerçeği çizen "55'ler ve Ötesi" seri röportajında hep memleket dertlerini dile getirirken, üzülp kahrolmaktan, yitirmekten başka sana ne kalırdı?

"Sen Bitlis'lisin, ben Bitlis'liyim. İkimiz de kürdüz."

Her karşılaşmamızda ağızımızdan dökülen bu üç-beş kelimelelik gırgırdan başka bizi güldüren neyimiz vardı? Muhabirliğinden Yazı İşleri Müdürlüğüne kadar yaptığın gazeteler şimdi sana ölüm yıldönümlerinde mezarına bir buket bile yollamazken, iki satırla olsun seni anmazken ve de meslekdaşların mezarının hangi mezarlıkta olduğunu bile hatırlamazken, insanoğlu nasıl da "Gazi" yerine "Niyazi" oluyor değil mi?

Giden gidiyor, kalan kalıyor. Bundan ötesi nedir ki? İşte bak senin deyimimle "Yerebatan Sarayından bu yana, istihbarat odalarına, Yazı İşleri Müdürlerinin odalarına yığın-yığın kargalar geliyor." Seni gagalayan, Yüksek Kasapbaşı'nı, Abidin Behpur'u, Nadir Dayı'yı, Fethi Giray'ı, Mehmet Ali Ermiş'i, Gavsı Ozansoy'u gagalayan kargalar, aramızda kalanları da gagalamak için sırada bekliyor. Bütün ömrünü Bâbıali'de harcayan Tarık Carım'ı kim gagaladı? Bugün onu Oğuz Toktamış'dan başka hatırlayan kim kaldı? Bu bir "Münevver Katliamı", "Entellektüel Kayımları" dır. Sen Kırşehir'de, üç-beş vâad ile partisini değiştirenlere kızıp-kızıp içmeseydin, sabahlamasaydın, maaşlarını her ay muntazaman ve noksansız alabilseydin bu kadar çabuk mu öldürdün? Bizde her sanatçı, her gazeteci için, "Çok içerdi ondan öldü!" derler. Boşver sen bu sözlere arkadaşım. Tarık Carım'a da bir baksana, "İçki yerine yanlışlıkla DTT içti" dediler. Ben kalıbımı basarım, Bahriye delisi TRT'li Oğuz Toktamış da kalıbını basar ki, her hangi bir kelimenin eş anlamını bir çırpıda yedi dilde söyleyiveren Tarık Carım, DTT'yi bilerek, isteyerek içti. Bundan ötesi masaldır, yetmiş kuruşluk birinci sigarasıdır, altmış kuruşluk bir tosttur. Ve de Karacaahmet'de parselenmemiş iki metrekairelik bir çukurdur.

OMUZ OMUZA YAŞAMAK İÇİN

ellerimi tut kadının ısıt beni çok üşüdüm
yüreğimi tut doğrult beni çok küskünüm
bu dağlar benim dağlarımınmış böyle umutsuz
tünellerinden ezinç yüklü tirenler geçer
yüreğim gibi nasıl kıvranırsa işte öyle
en kılcal damarlarında yaz artığı dikenler

III

Bir şey var içimde bir şey var tedirgin eder
durur
çığlık çığığa bu kaçış bu bozgun boruları
ve içim böyle devrilmiş ağaçlar ormanı
gel kadının yanış görüntüler yaratmadan
susuzluğumuz

kaçalım dağların doruklarına
dağlarda ulu bir sessizlik var
yağmuru çağırıyor
kaçalım kadını bize kıyacıklar
bizi ayıracaklar

tahir geçidi'nde bir çeşme var bilirsin
ayrılık od'unu söndürdüğümüz yer bilirsin
sonra dostluğu öğrenmiştik bilirsin
ve dağların bulutlara karıştıkları yerde
bakır yüzlü köylülerin
yaşama kavgalarını öğrenmiştik bilirsin
ve bir bilge olduk bilincine erdik sevmenin
bir gövdeye aşılarmış ağaçlar gibi
omuz omuza yaşamak için

Aydın YALKUT

TÜSTAV

I

Bir kemirgen yalnızlıktır çöktü bir yerlerime
sinsi gülümseyişlerle geçiyor artık yıllar
korkular büyüyor yoksulluğumda
akşam oldumu belki bin yıl ötelerdeyim
kaldırımların bittiği yerlere gitmekteyim
omurgası çürümüş upuzun kaldırımlar
ve bir de üzgün anılarıyla kalıyor bulvarlarda
sararmış albümlerden dökülmüş fotoğraflar

şimdi alıp başımı bir yerlere gitmekteyim
ama en dip noktasında içimin
sevi gibi kavga gibi ölüm gibi
bir şeyler gizlemekteyim

II

Ağrı'da mıyım böyle birden bire tutak'ta mıyım
kaç yıl öncelerdeyim
görkemli rıhtımların yolcu salonlarını
ve garların serseri raylara saçılmış
çok sesli çağrılarını unuttum
şu içimin ve şu insan kafesimin verdiklerini
yani seni severek senin için senden ayrılır gibi
bir süre bırakıp gidiyorum

gece denizlerinde yol alan gemiler düşünüyorum
-gece denizlerinin gemileridir alımlı olan-
biliyorsun

karanlık bir gökyüzüne milyonla yama
sen düşün ki kadını o sıra
aydınlık bir gökyüzü yaratıyorsun

SOBA

güngör
öcal

Nedense bir türlü sevemedim şu İstanbul'un yağmurlu kışını.. İyice ıslak, iyice ürpermiş hissederim içimi o mevsimde.. Garipleşiveririm, sobasızları, birbirine sokularak ten sıcaklığından faydalanan ana oğulları düşündükçe.. Rahat olamam bir türlü.. Sanmayın ki, içine girip ısınacağım bir evim yok. Tek göz oda da olsa, var bir yerim.. İçinde de gaz sobası.. Borusuz olanlardan ama, mükemmel ısıtıyor. Bütün kusu ru biraz koku yapması.. Zamanla ona da alışıyor insan... Şöyle bir çevreme baktığımda, benim kadar okumuşlar arasında durumum hiç de kötü sayılmaz aslında. Ortaokul arkadaşlarımdan öyleleri var ki, Tarlabaşı pansiyonlarında bir odada üç kişi yatıyorlar. Hiç birinin kız arkadaşı bile olmamış daha. Oysa benim sevdiğim bir kadın var.. İki yıl olmuş kocasından ayrılalı. Bilir taze bademi nasıl sevdiğimi.. Her gidişimde rakı kahvesinin yanında bulurum o bademden.. Bana anlattığına göre, kendisine kalan mirası bir alabilse bademi altın tabak içinde yiyecekmişim.. Bana ne altın tabaktan? Ben bademe bakarım. Parmaklarım arasında sıkıverince kabuğu çıksın. Isırınca dişimde serinliğini duyayım yeter. Durur, durur büyük bir konakta büyüdüğünü, dayısının zenginliğini anlatır. Biz de ağaç kovuğunda büyümedik ya, anamız vardı vaktiyle.. Cam önünde, gecikmiş babamızı beklerken "Kim bilir, ne kadar çalıştı babacığın? Sırf bizim ekmek paramız için bu kadar didiniyor." diyen bir anamız.. Koyardım üç numara tıraşlı başımı dizine. Fırça gibi saçlarımda kaşırdı avuçlarını anam.. Her akşam, üstüne kötü kokular sinmiş olarak gelen babamı, bana, bizim için çalışan bir adam olarak yutturmaya çalışırdı o çelimsiz kadın. Ufak tefekti. Anlattığına

göre onun da annesi varmış küçükken. Ne peri masalları anlatırmış ona aklınız almaz. İnsanın dudağı uçuklayası gelirmiş.. Araplar varmış dudayının biri yerde, diğeri gökte.. Canavarlar varmış yedi başlı.. Hele hele, bir Kaf Dağı hikâyesi vardı, doyamazdım dinlerken.. Ama köşeden çıkıp, yıkıla yıkıla yürüyen bir erkek görüntüsü ekseri en tatlı yerinde bozardı bu hikâyeyi. Kızardım babama. "Niye beş dakika daha gecikmedi?" diye söylenirdim içimden.. Beni hemen götürür yatağıma sokardı annem.. "Kapa gözlerini" derdi, "Kapa da, babacığın uyuyor sansın. Kim bilir, nasıl öpecek seni? Hem, belki taze bademini getirmiştir bu sefer."... Girerdi içeri.. Sarhoşluktan dolaşan bir dille söylenir dururdu anama.. Beğenmezdi yaptığı sade kahveyi. Tadına bakmak istemezdi pişirdiği etli nohutun.. Oysa, kasabın atacağı kemiklerden sıyrılmış etler vardı nohutun içinde.. Hani derler ya, etin kemiğe yakın olanı lezzetli olurmuş. Ne bilsin, anlamazdı ki babam.. Beklerdim, eğilsin de bir öpsün diye. Razıydım o kötü içki kokusuna.. Hiç öpmezdi.. Ne yalancıydı şu annem. Bir de beni öpeceğini söylerdi babamın. Üstelik badem de gelmezdi bir türlü..

Bir süre sonra yastığının ıslak tarafı rahatsız ederdi beni. Yanağımı çekerdim az öteye.. Dönsem daha iyi ama, sağ tarafıma dönüp uyuyamazdım hiç. En iyisi yastığı çevirmektir. Çevirirdim. Başlardım annemin dediğince çit üstünden atlayan koyunları saymaya.. Benim kara kuyruklu koyun hep en sona kalırdı. Kalırdı da atlayamazdı çitin üstünden. O atlamadıkça bana da uyku yoktu tabii..

Havaların serinlediği günlerdeydi. Bir öğleden sonra ansızın eve geldi babam.. Kocaman, kıllı kollarıyla bir köşede kurulmayı bekleyen sobayı kucaklayıp çıktı evden.. Bir hayranlık duydum içimle. Çok kuvvetliydi. Bir tutuşta kandırıvermişti o ağır sobayı... O gece eve her zamankinden daha da geç geldi. Soba yoktu kucağında. Bağırды, çağırды anneme, herşeyin onun yüzünden olduğunu söyledi. Hiç sesini çıkarmadı zavallı kadın.. Sadece arada, sırada "Sus ne olur? Çocuk uyanacak. O duymasın bari." dediğini işittim.

Ertesi gün Acem Rıza'nın dükkânı önünde gördüm bizim sobayı. Üstünde bir kâğıt asılıydı. Kâğıtta da mürekkeple "Satılık" yazısı.. Yağmur yağıyordu sobamızın üstüne.. Kâğıttaki mürekkep de ıslandıkça katranlı sicim gibi uzanıyordu aşağıya doğru.. "Yazık paslanacak" diye düşündüm. Öyle ya, paslı bir sobaya verilecek para daha az olurdu ne de olsa.. Sonraki günlerde iyice soğudu havalar. Cam önünde babamı beklerken, anamın çeyiziyle eve gelmiş olan iki battaniyeye sarınırdık. Birbirimize sokuldukça, ten sıcaklığı da epey işimize yarardı. Zaten sıcak kadındı benim anam..

Annemin bütün derdi ev soğuk olduğu için beni yıkayamayıştı. Oysa ben memnundum bundan.. Hiç sevmediğim bir şeydi o kara su-

1971 Nobel Edebiyat Ödülü, Şili'li şair ve diplomat Pablo Neruda'ya verilmiştir.

lütfen susunuz

Artık beni rahat bırakın
ve bensiz bakın başınızın çaresine.

Gözlerimi kapamak istiyorum.

Sadece beş
Beş çeşit destek gerekli bana.

Birincisi sevgi, sonsuz.
İkinci ise sonbahar, seyr için,
Yapraklar dökülmezse
ve yere düşmezlerse ben yaşayamam.

Üçüncü kara kış,
Sağanak ve bayıldığım ateş
Ormanın soğuşunda.

Dördüncü olarak yaz gelir
Bir karpuz gibi yusuvarlak.

Beşinci, ama senin gözlerin
Matilde sevdiğim benim

Ben senin gözlerinsiz uyuyamam
Yaşayamam bakışın olmadan.

İlkbahar mı, vazgeçerim ilkbahardan
Bana böyle bakasın diye tek.

İşte dostlar hepsi bukadar istediğim
hiç birşey, ama hemen herşey.

İsterseniz artık gidebilirsiniz.

O kadar uzun yaşadım ki
Beni unutsanız
gönlünüzden çıkarsanız yeri.
Kalbim benim bitmek istemedi.

Lâkin şimdi susunuz dedim diye
sanılmasın ki ölmeğe hazırım
tam aksi doğru bunun, zira
yaşamak istiyorum nihayet.

Ben buradayım ve burada kalacağım.

Bu ama, şöyle olur olursa
İçimde büyür gittikçe hasat.
Önce tohumlar yarar toprağı
İşığı görmek için.
Toprak ana karanlık zira.

Benim için de karanlık
Bir kuyu gibiyim ben
Suyuna gecenin yıldızlarını sarkıtıp
tarlalar üzerinden bir başına çekip gittiği.

Öyle uzun yaşadım ki
Ondan, bir kez daha yaşamak isteyişim.

Şimdiyecek hiç böyle yankılarla dolmadım
Bu kadar öpüş de benim olmadı hiç.

Şimdiyse vakit erken, her zamanki gibi
Işık arılarda uçuşuyor.

Beni günle yalnız bırakın
Yeniden doğmak istiyorum.

**Pablo NERUDA'dan
Semiramis AYDINLIK**

ratlı leğenin içine girip yıkanmak.. Şu benim tek göz odada yanan gaz sobası o zamanlar annemin eline geçmiş olsaydı, ben hapı yutmuşum her halde. İşi gücü bırakır, boyuna beni yıkardı artık.. İy ki gitmişti sobamız.. Zaten gitmesine değil de, üzerine yağmur yağmasına canım sıkılmıştı aslında..

Artık beni kandıramayacağını bildiği için gerçeği saklamıyordu anacığım.. Sadece "Oğlum her şeyi yap, ama şu zıkkımı içme ne olur" diye arasına öğütlerdi beni.. Söz verirdim "Dünyada içmem" diye.. İçiyorum şimdi. Ama bütün kaba-hat sevdiğim kadınla, buzlu taze bademde. Onlar

olmasa ağzıma sürmem.

Bir gece annem sabahladı cam önünde.. Gün ışıırken vuruldu kapımız. Koştuk açmak için.. Bekçiydi gelen. Babamı yan sokaktaki arsada bulmuş. Yağmur yağıyormuş üzerine. Yağıyormuş da, kılı kıpırdamadan yatıyormuş sırt üstü.. Ne annem, ne ben bir kelime bile söyleyemedik ilk başta.. Derken annem "Sen git yat. Ben babanı bulayım hastanede" dedi.. Koşup, camın ardından baktım. O ufak, tefek kadın daha küçülmüş, daha büzülmüş gidiyordu. Üstelik, yağmur da yağıyordu anamın üzerine... Dedim ya, oldum olası sevmem şu İstanbul'un yağmurlu kışını...

YAYIN DÜNYASI

muzaffer hacıhasanoğlu

JAMES, CEMİL VB (Toplumun değişik bir eleştirisi)

Kutsal Çile, Bedii Demirseren, Dost yayınları 1971

Bedii Demirseren öykülerinde değişik bir hava var. Şiirle öyküyü karıştırmak istiyor sanki. Düzyazıyı bırakıp geçiveriyor birdenbire şiire. Okuyan ilkin yadırgıyor belki; alışıyor gitgide. "Ak ulu yapısı - Kişi görünmez kapısı - Bir de yazgısıyla öylece durur." (Sayfa : 10) Arı bir dille yazmış öykülerini.

Öykülerinde toplumu eleştirmiş, yönetimi eleştirmiş, insanların ezeldenberi süregelen sorunlarına dokunmuş çeşitli yönlerden.

"Fırat'a Koçaklama" da DOĞU, SOSYALİZASYON ağır basıyor. Sağlık sosyalizasyonu bu günkü durumuyla başarısızlığa uğramıştır. Bunu inkâr edecek kimse çıkamaz herhalde. Dağbaşlarında hekimsiz, olanaksız sayrılarevleri, sağlık ocakları... "Geçenlerde bakanlık bu ameliyat masasını kullanılmıyor gerekçesiyle Yeditepe'deki büyük bir sayrılarevine gönderilsin diye buyurmuş/Göndersinler operatör kullanılsın/Ya gelmezse/Öyle/Getiremezsen/Seenn." (Sayfa : 17) Doğa serttir doğuda, yöneticiler unutmuşlardır. "Doğunun öğündüğümüz direnme gücü/Yağsız bulgur aşısıyla, yoğurt eşittir x vitamini" (Sayfa : 16) Unutulan DOĞU mudur? Tüm ANADOLU : "Gebermesini bir türlü becerememiş - Kendinden çok yaşayan - O Nemrut'tan beri. - Değişmez Anadolunun kaderi. - Ne demeli. Ne demeli Oyl!" (Sayfa : 19)

"Üşümek" de KADIN - ERKEK ilişkilerinin toplumumuzdaki durumuna değiniyor yazar. "Kuma" da da aynı konu işlenmiştir. Dinimizin gereği, din adamlarımızda özellikle üstünde durmasıyla erkek her şeydir toplumumuzda. Yasalarla sağlanan eşitlikler yaygınlaşmamıştır yeterince. Oysa yetişmez o eşitliklerde, kadınla erkeğin kafalardaki eşitliğini sağlayacak kültür aşamasına gelmedikten sonra. "Erkeğim, seni alıp götürme yetkim var ya niye kimse bir şey diyemiyor." dese ne yaparım? Yarın elimi kolumu sallayıp dolaşacağım. Bu yolculuk duyulursa sen de dolaşabi-

lir misin?" diye sorsa.) (Sayfa : 23) Sesleniyor kadın adına yazar : "Sen namussuzun, pezevenğin danışgasisin bu bir, evde karın var seni bekler iki, ilerde o kadından bı-kacak idiyisen onu almamalıydın üç. Kadın ondan daha geç bı-kacak birisine varabilirdi, ona neden özgürlüğünü vermiyorsun? Dikiz aynasında o yılışık evet. Herkesin kızı senin esirin mi? Yemeğini yapsın, ütünü, bulaşığını kotarsın, çocuklarına baksın. Geceleri seninle yatsın : Yarın elini kolunu sallayıp dolaşırken : "Erkek her şeyi yapar, kınanmaz ki" diyecekler. "Çok ilkel bir düşünüyü bu" Öyle mi diyeceğiniz bu mu salt?" (Sayfa : 24)

Çukurovada James Dean'in ne işi var demeyin, "Yağmur Durağı" nda giriveriyor öyküye. Burada yazar paranın yaşamdaki yeri, kazanılış şekli üzerinde duruyor özellikle. Bir atasözümüz vardır : "Üzümünü ye bağını sorma". Para için her türlü rezilliği kabul edebilenler, her türlü suçu işleyebilenler vardır. H. Balzac "Her büyük servetin ardında bir suç gizlidir." demiş. "Bi... I... mi... yo... rum James Yenicele Doktor Ali olmaksansa, pembe diyen oğlan olmak, onun yolundan cebini şişirmek daha iyi mi? Bilmiyorum." (Sayfa : 29) Pembe diyen oğlan pezevenğin biriydi; Yenicele Doktor Ali önce ülkücü sonra yılgınlığa uğrayıp Amerikaya kaçmaya çalışan bir hekim.

"Biraz renk satar mısınız?" da ACIMA konusu işleniyor. Dilencililiği meslek haline getirenler dışında insanların çoğunluğu kendilerine acınmasını hattâ yardım edilmesini istemezler. Değişik bir görüşü var öyküdeki körün : "Ama sen, o kadının parasını çekmecedan bozamayacak olsaydın, cebinden bozacak ve fayın ederinden çokco bir parayı çekmeceye atacaktın. Bunu yaparken de mut'dan bitecektin. Bu ACIMA seninki, onunki, ötekininki, hepini-zin. Sana gereği yokken, bir paket sigara alırsan bu da yardım olur; ama ben sigaram bitince Aliden alacak yerde benden almanı isterim. Bu perçinli, katıksız arı bir yardım olur..." Bir an durdu, daracık alını kırıncıydı" (Sayfa : 35)

"Tarihten bir yaprak" da kapılara kongre yaptırıyor yazar. İlginç şeyler anlatıyor kapılar.

"Masal" da alay var, zaman karıştırma var. Şüphesiz söylemek istediği bir şeyler de var yazarın; gürlüğe gelmiş.

"Ben güneş gözlüğü" bir kaçakçılık olayını konu edinmiş. Bence önemli olan kaçakçılık olayının anlatılması değil : Dikkat ederseniz toplumdaki kişiler arasında yardımcı eşyalarıyla kendilerini güçlendirenler vardır. Pipo, baston, rölöve şapka, köstekli saat, güneş gözlüğü vb... Kasılgan kişiliklerine bu eşya yardımcı olur o kofların. "Neden mi? Şoförün arkasındaki koltukta oturan efendi mi gördü (Neden saklayayım) daha çok efendimin gözlerinde yeşil yeşil parlayan beni gördü. Otobüste benden başka güneş gözlüğü bulunmadığını yeri gelmişken söyleyeyim. Çavuşu, beni takanın önemli bir kişi olacağı bilinci durdurdu. İşte o zaman efendim bir bira bardağı gibi köpük köpük bardağından taşı. Biraz da ona verdiğim önemli kişi görünüşüne güveniyordu bu atılışında : " (Sayfa : 71)

"Kavgasızlar" da yazar İŞÇİ - İŞVEREN ilişkisini anlatıyor. Çukurova deyince Tekstil gelir akla. Yazarın ele aldığı işçiler de Tekstil Endüstrisi kesiminden. Dört kümeye ayırmış işçileri Bedii Demirseren : Örnek- A demiş, bu kümede makinaya tutkun, kadere razı işçileri göstermiş, Bunlar makinayı oğulları kızları gibi severler, fabrika ikinci evleridir sanki. Örnek- B de ortadaki işçi sergilenmiş.

Genç, daha oturmamış, yönleri belli olmamış işçiler... Örnek- C deki işçiler sendikacılığı işlerinden çok seven, meslek haline getiren işçilerdir. Makinaları sevmeyiz. İş baltalamak için ellerinden geleni yaparlar. "Bunların fabrikaya taşı-toprağı, rengi kokusu tüm makinalarıyla sahip çıkışları Örnek- A'dakilerden çok ayrı bir açıdadır." (Sayfa : 78) "İşte bu Örnek- C'liler gerçekte işçigiller ailesinin en tembel, en kaytarıcı, en semirmiş emekçileridir. Giysileri diğer örneklerdeki emekçilerden düzgündür. Modayı adım adım kovuştururlar, ağızları iyi laf yapar." (Sayfa : 79) Örnek- D olarak işçinin de işverenin de kendinden saymadığı uzlaştırıcı, ılımlı, öteyi gören işçileri gösteriyor yazar. Öykü bunlar arasındaki çatışmalarla gelişiyor. Bedii Demirseren gerçek devrimci bir işçi türünün de az da olsa bulunabileceğini unutmus görünüyor.

"Önce ölenler", "Kutsal Çile" öteki öyküler kadar önemli gelmedi bana.

Bedii Demirseren'in öykü kitabı, bireyin, toplumun sorunlarını kendine özgül bir biçimde gözlerimizin önüne sermektedir.

Sanatsevenler'in Tiyatro ödülleri dağıtıldı

Sanatsevenler Tiyatro armağanları, geçen ay düzenlenen ve Kültür Bakanı Talât Halman'ın da katıldığı bir törenle, sanatçılara dağıtılmış, Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Ayten Gökçer, yılın en iyi kadın oyuncusu armağanını almıştır.

En iyi erkek oyuncuda, başarı ödülleri Ekmele Hürol, Can Gürzap, Erkan Yücel, ortaklaşa paylaşmışlardır. Sanatsevenler Derneği tarafından en iyi oyun yazarı olarak Orhan Asena, en iyi sahneye koyucu olarak da Ergin Orbey seçilmiş, en iyi dekorcu seçmeyen seçici kurul, Erkan Kırtunç'a başarı ödülü verilmesini kararlaştırmıştır. Nuri Özakyol ise, en iyi ışık düzenleyici ödülünü kazanmıştır.

Kültür Bakanı Talât Halman, bir konuşma yapmış daha sonra, yılın başarılı kadın oyuncusu seçilen Ayten Gökçer'i sahneye davet etmiş, elini öperek, ödülünü vermiştir.

En iyi oyun yazarı olarak seçilen, ancak Almanya'ya çalışmaya gittiği için törende bulunmayan Dr. Orhan Asena'nın ödülü, eşi bayan Asena'ya verilmiştir.

TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR

APARTMAN DAİRESİ

PARA İKRAMİYELERİ

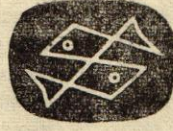
KOLAYLIK

SÜRAT

EMNİYET

YUVANIZDAKI REFAH VE SAADET
ÖĞRETMENLER BANKASINDA
HESAP AÇMAKLA BAŞLAR

(dost : 23)

DOST YAYINLARI

ROMAN :

3. BABAMLA GEÇEN GÜNLER, Clarence Day	400
4. HASANGİLLER, Tarık Dursun K.	200
5. GORDIUM, Hikmet E. Bener	400
10. KİRALIK ODA, George Simenon	300
11. SANIK, Alexander Weisberg	300
12. POLİS MÜFETTİŞİ KADAVRA, George Simenon	300
13. ZENCİLER BİRBİRİNE BENZEMEZ, Attilâ İlhan	400
14. AYAŞLI İLE KİRACILARI, Esendal	400
15. BELÂLİ YER, Ereğine Caldwell (Çiltli)	800
16. NE EKERSEN, Mehmet Seyda	400
17. DÜNYA EVİ, Orhan Kemal	800
18. KIZGIN TOPRAK, George Amado	600
19. DURU GÖL, İlhan Tarus	500
20. KORSAN ÇIKMAZI, Nezihe Meriç (Türk Dil Kurumu ödülü - 1962)	500
21. VAPUR DÜDÜKLERİ, Ayhan Hünelp	300
22. ÖLÜMLE SAKLAMBAÇ, Georges Simenon	400
23. ORMANDAKİ DELİ, Georges Simenon	400
24. SEVDALI BULUT, Nâzım Hikmet (Masallar)	400
25. BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER, Yılmaz Güney	2000
12. DAĞDA ATEŞ YAKANLAR, O. F. Toprak	200
14. HER BOYDAN (Dünya şiirinden seçmeler), Can Yücel	400
15. İKİ DAL, Celâl Vardar	100
16. MANİLERİMİZDEN Dr. İlhan Başgöz	200
17. DUVAR, Attilâ İlhan (2. baskı)	300
18. HOROZDAN KORKAN OĞLAN, Metin Eloğlu	200
19. MISIRKALYONİĞNE, İlhan Berk	250
20. RÜZGÂRLI SU, Selâhattin Batu	250
21. GÖZÜNÜ SEVDİĞİM, Oğuz Tansel	250
22. TÛTÜNLER ISLAK, Turgut Uyar (Yeditepe ödülü - 1963)	300
23. KİM KİME, Nâzan Güntürkün	250
24. TÜRKİYEM, Turgut Uyar	300
25. GÖLGELERİ KULLANMAK, Ahmet Oktay	250
26. KİŞİ, Cengiz Bektaş (özel baskı)	500
27. GENÇ ÖLMEK, Ergin Günce	250
30. ŞEYH BEDREDDİN DESTANI, Nâzım Hikmet	400
31. DR. KALİGARİ'NİN DÖNÜŞÜ, Ahmet Oktay	300
32. GÜNEŞ KAVGASI, Tahsin SARAÇ	500
33. AKDENİZ, Cengiz Bektaş	500
34. BULGAR ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Özdemir İnce	750

HİKÂYE :

1. TEMİZ SEVGİLER, Esendal	1000
5. TEPEDEKİ EV, Umran Nazif	200
6. ŞU BABAMIN İŞLERİ, Carlos Bulosan	200
7. KARDEŞ PAYI, Orhan Kemal	200
8. TOPAL KOŞMA, Nezihe Meriç	200
9. SİHAMBA (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme), Suat Taşer	100
10. YAŞAMASIZ, Vüs'at O. Bener	400
11. BOZBULANIK, Nezihe Meriç (2. baskı)	400
12. PERŞEMBE YAĞMURLARI, Hazırlayan: Salim Şengil	100
13. HALLAÇ, Leylâ Erbil	250
14. MENEŞELİ BİLİNÇ, Nezihe Meriç	300
15. SEVGİSİZLER, Nursen Karas	400
16. TANTE ROSA, Sevgi Sabuncu	500
17. KUTSAL ÇİLE, Bedii Demirseren	500

ŞİİRLER

1. AŞK ELÇİSİ, (Başlangıçtan Günümüze Kadar) (Antoloji)	1000
2. YENİ ŞİİRLER, Nazım Hikmet	12.50
3. DÜNYA GÜZEL OLMALI, Mehmed Kemal	100
5. HARAÇMEZAT, Suat Taşer	100
6. ANZELHA, Halim Yağcıoğlu	100
7. YANIK SARI, Ahmet Köksal	100
8. CÜMBÜSCÜBAŞI, Ercümend Uçarı	100
10. KOROĞLU, İlhan Berk	200
11. HACIVATIN KARISI, Selâh Birsal	200

NÂZİM HİKMET DİZİSİ :

1. BÛTÜN ESERLERİ, I. cilt, I. kitap	1000
--	------

TİYATRO :

4. BİR DÜNYA KI, Suat Taşer	100
5. VATANSEVERLER, Sidney Kigsley	200
7. DELİ DUMRUL, Suat Taşer (Destan)	300
8. İHLAMUR AĞACI, Vüs'at O. Bener	250
9. YARIN CUMARTESİ, Güner Sümer	300
10. MODERN TİYATRO AKIMLARI, Özdemir Nutku	1000
11. KAFKAS TEBEŞİR DAİRESİ, Bertolt Brecht	300
12. FERHAT İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet	400
13. ENAYİ, Nâzım Hikmet	400
14. İNEK, Nâzım Hikmet	400
15. KAFATASI, Nâzım Hikmet	400
16. UNUTULAN ADAM, Nâzım Hikmet	400
17. BİR ÖLÜ EVİ, Nâzım Hikmet	400
18. KOCAMANOF, Stefan L. Kostov	400
19. KIL PAYI, Edward Albee	500

GEZİ :

1. MOSKOVA MEKTUPLARI, Lydia Kırk	100
2. ABBAS YOLCU, Attilâ İlhan	400
3. HA BU DİYAR, Fikret Otyam	200
4. GİDE GİDE, Fikret Otyam	250
5. UY BA BO, Fikret Otyam	300
6. BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu	300
7. YEŞİL KENT, Mustafa Şanlı	400

DENEME - FIKRA :

1. SÖZ ARASINDA, Ataç 100
2. DEVEKUŞUNA MEKTUPLAR, Haldun Taner 300
3. ECCE HOMO, Frierich Nietzsche 750

EĞİTİM :

1. T. C. MİLLÎ EĞİTİM VE ATATÜRK, Prof. Dr. I. Başgöz - H. E. Wilson 1000

BİYOĞRAFI :

1. LYNDON B. JOHNSON ve A. B. D. CUMHURBAŞKANLIĞI, Prof Dr. Akdes Nimet Kurat 500

BALE :

1. GÖNLÜ YÜCE TÜRK, Metin And 500

MİMARLIK :

1. İNSANA DÖNÜŞ - FL. WRIGHT, Şevki Vanlı 1000

2. MİMARLIKTA ELEŞTİRİ, Cengiz Bektaş (Türk Dil Kurumu ödülü - 1968) 500

RESİM :

1. FRANSIZ RESMİNDE İZLENİMCİLİK, Salâh Bırsel 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :

1. ALTI KARDEŞLER, Oğuz Tansel 100
2. CİMRİ İLE CÖMERT, İlhan Dumanoğlu 100
3. TALİH KUŞU, Tezel Amca 100
4. KAHKAHA SULTAN, Mümtaz Zeki Taşkın 100
5. ÖKSÜZOĞLAN, İlhan Dumanoğlu 100
6. NALINCI PADİŞAH, İlhan Dumanoğlu 100
7. ALTIN TOP, İlhan Dumanoğlu 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :

1. KÜÇÜK İSPANYOL KIZI MARIA 125
2. ARAP APDÜL KARDEŞ 125
3. ÇİNG LİNG İLE TİNG LİNG 125
4. MEKSİKALI KARDEŞLER 125

ayın kitapları

En çok 10 kelime ile künye ● bir kitap ve 5 lira ● posta pulu gönderilir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

- ATATÜRK İÇİN ŞİİRLER, hazırlayan Mehmet Bahgeci., 160 sayfa, 7 lira.
- BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR, hazırlayan : Enver Naci Gökşen., 200 sayfa, 7,5 lira.
- MEMURLARIN YARGILANMASINA İLİŞKİN YASA (Osmanlıca ve öz Türkçe metin), bugünkü dile aktaran : Ahmet Erdoğan., 31 sayfa, 2 lira.
- Türkçeleştirilmiş metinleriyle birlikte TÜRK MEDENİ KANUNU, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu., 560 sayfa, 20 lira.
- Türkçeleştirilmiş metinleriyle birlikte BORÇLAR KANUNU, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu., 384 sayfa, 15 lira.
- HALK ŞİİRİNDE TÜRLER, Hikmet Dizdaroğlu., 146 sayfa, 5 lira.
- DİLBİLGİSİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu., 128 sayfa, 6 lira.
- DİL DEVRİMİMİZ, hazırlayan : Emin Özdemir., 85 sayfa, 3 lira.
- DÖŞEM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Cavit Sidal., 98 sayfa, 3 lira.
- ÖZ TÜRKÇE ÜZERİNE, Emin Özdemir., 214 sayfa, 7,5 lira.

- ŞEMSETTİN SAMİ, hazırlayan : Agâh Sırrı Levend., 212 sayfa, 7,5 lira.
- GÖKBİLİM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Prof. Dr. Abdullah Kızılırmak., XI. 174 sayfa, 10 lira.
- ASALAK BİLİM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Mehmet Turan Yazar., 213 sayfa, 10 lira.

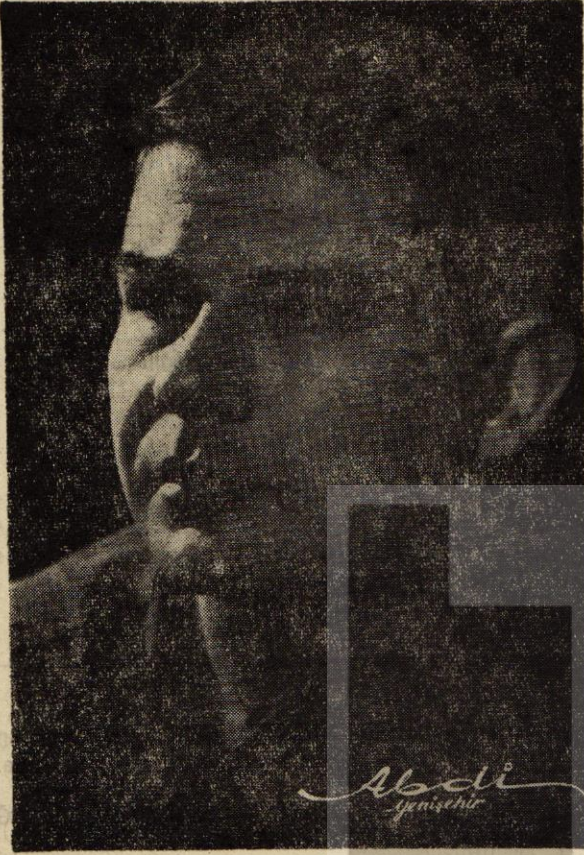
UĞURLU MAĞAZA
TURHAN DÖKMECİ

UĞURLU MAĞAZA'DAN ALDIK, MEMNUN KALDIK

(dost : 21)

(dost : 22)

Ölürüm siğ bir yeşillikte.
Yaslanıp bir bodur ağacın gövdesine,
Bir orman serinliğini bile duymadan
Bir sürgünün yeşilini bile tutmadan
Bil ki ölürüm.

Ölürüm gülmeden önce,
Gülüşümle silerim gövdemdeki kanı.
Bir çocuk uyur gibi gülüşümle.

Tenim bir savaşı giysisinin en yasak
görünüşünden
Hincin sevince dönüşen sesinde şimdi.
Düşerim yorgun, kaba gölgemle
Usulca seslenip yaramın dudağından.

ölüm. Bir rengin sonu.
Çıplak gövdesinde ölümü diriltten, diriltecek olan
ölümsüz bir ölüm.
Bir döl yatağından başlayıp, kuytu karanlığına
uzanan. Bir gezginci yabancılığıyla yol sorup,
kentin göçmenlere uzanmış, bir dağ yolu güzel-
liğiyle giden bir yol ölüm. Bir sözün kırılışı, bir
dilin dolanışı. Bakan. Bekleyen. Seven. Öfkenin
engellenişi bir şiirden. Bir suyun akışına gelen
ve geceleyin gelen kızlar ölüm. Ve omuzlarından
indirip testileri ellerinde taşıyan. Artık bir alko-
lün akan, serin bir suya konuğu, bir yarayı silen
tozlu ve kararlı bir eli ansıtır bana.

Çiçek bozuğu yüzüyle ölüm
iniyor o nemli yatağına.

ÖLÜM SON SÖZÜNÜ SÖYLEMEDİ DAHA

— Fethi Naci'ye —

Dölü - tohumu dirimin
Sıkılmış ellerinde.
Yaşamı hazırlayıp göğe doğru
iniyor o nemli yatağına.

Severim o dağları ben.
Yeşilin yaşlanıp yorgun bir renkle dullaştığı
dağları.

Ve sen;
Ölümlle sevişen bir dağ çiçeğisin sen.
Doyumsuz sevgin ve açışınla.
Korkuyla sevişip,
Göğe bir sevinç çılgılığı hazırlayan
Bir dağ çiçeğisin sen.

Doruğunda bile değil;
Eteğinde bir dağın.

Ölüm son sözünü söylemedi daha

Açan kır çiçeği, açışın öyle güzel ki
Ölürüm.

Turgay GÖNENÇ